

Sreda, 18. oktobar 2006.
Svedok Božidar Forca
Otvorena sednica
Optuženi su pristupili Sudu
Početak u 9.33 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA PARKER: Dobro jutro, gospodine. Molim vas da glasno pročitate svečanu izjavu sa kartice koja vam je upravo data?

SVEDOK FORCA: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Molim vas sedite. Gospodine Boroviću?

ADVOKAT BULATOVIĆ: Hvala, časni Sude. Pre nego što počnemo, ja mislim da je oficir ovog Suda predao nalaze Pretresnom veću i kolegama. Ja bih, da bismo lakše pratili ispitivanje ovoga svedoka veštaka, zamolio koleginicu da podeli legendu o fus notama, koje se nalaze uz nalaz, da bi moglo Pretresno veće da prati šta je uvedeno kao dokaz vezano za fus notu, a šta ćemo eventualno mi uz ovog veštaka predložiti.

GLAVNO ISPITIVANJE: ADVOKAT BOROVIĆ

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Dobar dan.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dobar dan.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Da li biste bili ljubazni da nam kažete vaše ime, prezime, godinu rođenja, zatim vaše zanimanje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ja sam pukovnik Forca Božidar, aktivni pukovnik Vojske Srbije. Kad kažem "aktivni pukovnik", znači nalazim se još u službi. Na dužnosti sam zamenika načelnika Uprave za razvoj Generalštaba Vojske Srbije.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Da li biste bili ljubazni, rekao sam vam, i pitao sam vas da kažete kad ste rođeni, koje godine, u kom mestu, i polako da nam kažete kako je teklo vaše obrazovanje, pre nego što ste došli, ovo na kraju što ste saopštili - do ovoga mesta, šta ste sve u službi do sada prošli. Sami taksativno nabrojite. I šta ste kao profesor do sada uradili u svom naučnom radu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno. Ja sam rođen 8. januara 1957. godine u selu Obrovac, opština Bačka Palanka. To je opština u Srbiji, odnosno u Vojvodini. Završio sam u tom selu osnovnu školu, a gimnaziju sam završio u Bačkoj Palanci. Nakon gimnazije, u kojoj sam sve četiri godine bio vojni stipendista, upisao sam Vojnu

akademiju u Beogradu, rod pešadija. Tada je školovanje bilo takvo da su prve tri godine bile u Beogradu, a četvrta godina u Sarajevu, u sadašnjoj Bosni i Hercegovini. Vojnu akademiju u rodu pešadija, završio sam 1979. godine. I raspoređen sam na prvu dužnost u Centar vojno-tehničkih škola kopnene vojske, Zagreb. To je centar koji je školovao prvenstveno oficire i ostale... ostala vojna lica: tehničke, saobraćajne, informatičke i ostale službe logistike. Ja sam kao pešadinac postavljen na dužnost komandira voda, voda pitomaca. Sada se to zovu studenti Vojne akademije. I tu dužnost obavljao sam do 1985. godine. S obzirom da sam iz roda pešadija, onda su nas iz rodova upućivali na nastavni proces i izabirali od nas nastavnike, tako da sam ja odmah od čina poručnika ujedno i bio asistent u nastavi. To je za mene, da kako, bilo vrlo korisno, i prvo sam bio asistent u nastavi taktike. Ja sam svojim đacima, studentima i pitomcima, a predavao sam svima: od vojne gimnazije, srednje škole, akademije...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, da li možete malo laganije zbog transkripta?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno, jasno. Uvek sam govorio da sam ja primer kako pretpostavljeni dobro vode svoj kadar, konkretno, u nastavnom smislu. Na šta mislim? Odmah, kad sam počeo da realizujem nastavu, ja sam upućen na Zagrebački univerzitet, odnosno sveučilište, kako se tamo kaže. I završio sam kurs za mlade nastavnike u trajanju od četiri meseca. Sa mojim razvojem kao nastavnika, poslat sam u Školski centar u Sarajevu, gde sam završio kurs komandanata pešadijskih bataljona, koji je trajao pet meseci. Posle toga položio sam ispite za čin majora, jer je to tada bio uslov. Kada je završila klasa Vojne akademije u kojoj sam ja bio komandir 1985. godine, ja sam premešten, u istoj Vojnoj akademiji, Vojno-tehničkoj akademiji na katedru vojnog obrazovanja. I tu sam obavljao dužnost nastavnika Taktike. Odlaskom u penziju...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, može li još laganije?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Može, svakako. Odlaskom u penziju pukovnika koji je predavao rukovođenje i komandovanje, ja sam postavljen za nastavnika rukovođenja i komandovanja. I tu dužnost sam obavljao do dislokacije Centra iz Zagreba u Beograd, 1991. godine zbog poznatih ratnih događaja tada u Hrvatskoj.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Za vreme operacija u Vukovaru 1991. godine, gde ste vi bili?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: 1991. godine, za vreme dok je trajala vukovarska operacija, ja sam se nalazio u blokadi Centru vojno-tehničkih škola. Blokadu su uspostavile hrvatske paravojne snage. A ta blokada podrazumevala je da ne možemo da napuštamo kasarnu. Isključili su nam struju i vodu. Dejstvovali su na nas streljačkim naoružanjem i bombama, i prozivali su nas, odnosno, vređali na nacionalnoj osnovi.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. A gde je bio taj Centar, u kom gradu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Centar vojno-tehničkih škola je bio u Zagrebu na opštini Črnomerac.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Da li biste sada bili ljubazni, ali ne tako detaljno, da nam opišete do kraja vašu vojničku i profesionalnu karijeru, sa manje detalja, naravno?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: I lagano. Stvarno morate da pratite transkript ispred sebe, inače neće ući... ono što vi kažete.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dolaskom u Beograd, kako sam već rekao, u decembru 1991. godine, ostao sam u Vojno-tehničkoj akademiji, koja je bila dislocirana u Beograd do septembra 1992. godine, kada sam premešten u Institut ratne veštine. To je jedna naučna ustanova koja se sada zove Institut za strategijska istraživanja. Taj Institut podrazumeva naučni kadar i ja sam praktično bio predodređen, odnosno, morao sam da se usmerim na svoje lično naučno usavršavanje. I u tom smislu sam odbranio magistarski rad 1994. godine. Doktorirao sam 2003. godine. To je ta naučna sfera, kako se kod nas kaže, usavršavanje oficira. Međutim...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Je l' može sa malo pauza, gospodine Forca, molim vas? Pratite na ekranu. Gledajte transkript i vidite koliko ulazi u transkript i onda ćete lakše... Znam da imate možda malo početnu tremu, ali ste valjda savladali. I sad krenimo.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno. Dakle, naučna sfera podrazumeva usavršavanje – magistarski rad, doktorski rad. Stručna sfera podrazumeva usavršavanje po takozvanoj komandnoj liniji, gde su u to vreme postojale Komandno-štabna škola i Škola nacionalne odbrane, kao najviša škola za usavršavanje oficira u našoj vojsci. Ja sam 1997. godine završio i Školu nacionalne odbrane. Tako da sam u svom usavršavanju, da kažem, došao, ako se to tako može reći, do maksimuma akademskog zvanja, doktor nauka i završene Škole nacionalne odbrane. Svakako, to nije kraj kontinuiteta usavršavanja za dužnosti koje sam obavljao. I samo da nabrojim. Znači, poslat sam u Englesku u Jork na usavršavanje engleskog jezika. Bio sam u raznim zemljama Evrope na raznim kursevima i usavršavanjima. Samo da... da navedem: RACVIAC u Zagrebu 2002. godine, Civilna kontrola oružanih snaga, Madrid u Španiji pod pokroviteljstvom komesara za ljudska prava Saveta Evrope (Council of Europe, Commissioner for Human Rights), oružane snage i ljudska prava i uz donaciju Ministarstva odbrane Italije završio sam početni stepen italijanskog jezika, a zbog stručnog usavršavanja, boravio sam u Nemačkoj u NATO školi Oberamergau. Bio sam u Sjedinjenim američkim državama, Bugarskoj, i bio sam član delegacije naše zemlje kada su dolazili strani predstavnici.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala gospodine Forca. Nalaz koji ste vi uradili ima svoja dva dela. Jesam li u pravu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Da li se prvi deo odnosi na doktrinarne i pravne stavove u oružanim snagama SFRJ, sa težištem na sistem rukovođenja i komandovanja od brigade do odel'enja. je l' tako?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Da li taj vaš prvi deo ima takođe dva dela? I koji su to delovi? Da bih vas ja lakše vodio po sadržaju, ja ću posle pojedinačna pitanja, da li su to u ovom prvom delu "Zadaci organizacije popune oružanih snaga", je l' tako?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: A drugi deo u okviru prvog dela vašeg nalaza je "Rukovođenje i komandovanje oružanim snagama", je l' tako?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Drugi deo nalaza obuhvata opet dva dela?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Prvi deo "Prethodna dejstva", a drugi deo "Gardijska motorizovana brigada, Operativna grupa Jug, operacija Vukovar", je li tako?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: E. Sada bih vas zamolio da počnemo od pitanja ukratko koja se odnose na prvi deo vašeg nalaza i mišljenja. To je deo koji se odnosi na rukovođenje i komandovanje u oružanim snagama SFRJ, kao uvod onoga što će nam biti potrebno za vašu dalju analizu. Prvo pitanje, gospodine profesore: ukratko, možete li da nam objasnite odnos između pojmova rukovođenje i komandovanje u oružanim snagama SFRJ?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, u našoj teoriji i praksi, pa i teoriji i praksi vremena o kojem govorimo, postojala je dilema i nesuglasje, odnosno, nije postojao potpuni konsenzus o odnosu pojmova "rukovođenja" i "komandovanja". U tom smislu, ja sam to u svom izveštaju naveo, da je ono i u različitim pravilima i različito nazivano. S toga, kao jedan od materijala koji je u to vreme izuzetno cenjen u oružanim snagama SFRJ, ja sam i naveo knjigu "Neka pitanja i problemi rukovođenja i komandovanja oružanim snagama". Suštinski, u to vreme, to moram da kažem, jedan od vodećih teoretičara teorije rukovođenja i komandovanja u oružanim snagama SFRJ bio je doktor Branislav Jovanović, tada pukovnik. I on je u svojoj opservaciji rukovođenja i komandovanja navodio najčešće dva smera: Prvi smer jeste da su pojmovi "rukovođenje" i "komandovanje" sinonimi, ili reči istog značenja; Drugi smer jeste da je rukovođenje širi pojam od komandovanja. Pa onda, proces ili procesne funkcije rukovođenja i komandovanja sadrže: planiranje, organizovanje, komandovanje, koordinaciju i kontrolu. Uzimajući u obzir pravila koja su ovde... koja su vama poznata i koja su zavedena u Tribunalu (ICTY) i odnos teorije u praktičnom smislu za onoga koji komanduje, može se reći da on odlučuje o upotrebi jedinice, naređuje i kontroliše. U tom procesu, ostale funkcije iz tog domena zajedno čine rukovođenje i komandovanje.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala, gospodine Forca. Drugo pitanje. Da li biste bili ljubazni da kažete... da nam kažete kakva je razlika između pojmova "načela", to jeste "principi" i "činioci rukovođenja i komandovanja", pošto smo to već na Sudu ovde čuli... od strane nekog drugog veštaka kakvo je njihovo mišljenje. Izvoilite?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Svakako. Časni Sude, vama je poznato da sam ja bio prisutan ovde u sudnici kada su svedočili veštaci tužioca i da je ovo pitanje odnosa "načelo" i "činilac" bilo postavljeno. Moja je lična opservacija da je uvaženi gospodin general Pringle, koji je bio veštak tužioca, rekao bih pomešao odredbe koje se odnose na načela i na činioce. Zašto to kažem? Zato što u našoj teoriji, a ovde u Tribunalu postoji kao dokaz knjiga, "Udžbenik rukovođenje i komandovanje za Vojne akademije", veoma jasno... veoma jasno se razdvajaju načela rukovođenja ili principi i činioci rukovođenja. Vidite, i u našoj teoriji egzistirali su pojmovi i "načela" i "principi", samo je... znači, to su reči koje su enciklopedijski i leksikonski sinonimi, samo su različitog porekla. E sad, koja je razlika između pojma "načelo", ako uzmete ta načela iz zakona, znači jedinstveno starešinstvo, subordinacija ili iz Pravila: jedinstvo neprekidnosti, elastičnost operativnosti, efikasnost i činilaca s druge strane. Načela su teorijski iskustveno iz prakse, dakle *a priori* i *a posteriori*, važeća pravila po kome se ponašaju jedinice u borbi, ako govorimo o borbi. Tim načelima pojedine teorije daju i naučni ili samo iskustveni karakter. To je manje bitno. U našoj teoriji smatrano je i smatra se da načela imaju i naučni karakter. Sa druge strane, znači načela važe i pre početka borbenog dejstva i nakon borbenog dejstva, kada se analizira. I onda kažemo – ukoliko se nije pridržavalo tih načela koja su stalna, odnosno vremeski duže trajna, može se govoriti o odstupanjima u dejstvu jedinice. Činioci, dozvolite mi, moram da kažem, spadaju u uslove neke situacije. Naime, da bi se bilo koja pojava dogodila, treba da se steknu neki uslovi. Oni po teoriji su dovoljni, neophodni ili delatni, odnosno činioci. U njihovom preseku, u preseku te tri navedene grupe uslova, dobijaju se uzroci neke pojave. Kada govorimo o društvenim pojavama, kakva su oružana borba, operacije, onda u tim društvenim pojavama postoji još jedan činilac koji se zove "svest o cilju". Dakle, činioci, za razliku od načela, determinišu konkretnu situaciju, i oni su jasno navedeni u "Udžbeniku za rukovođenje i komandovanje za Vojne akademije", od: ciljeva autoriteta, discipline, vremena, propisa, odgovornosti. I to su naveli. Zato se izvinjavam što sam rekao da je uvaženi gospodin Pringle malo napravio, da kažem, miks, pomešao načela i principe, gde je govoreći o principima, odnosno načelima, tu stavljao disciplinu, poverenje i tako dalje, što je, u stvari, činilac. Ako sam bio jasan.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Forca. Mi smo takođe ovde se bavili pitanjem klime komandovanja. Da li biste bili ljubazni da kažete Pretresnom veću, koji su glavni uticaji bili na klimu komandovanja, dakle takozvanu "klimu komandovanja" u toku operacije u Vukovaru?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, i ovom prilikom moraću da pomenem ime uvaženog gospodina Pringlea. Naime, govoreći o "klimi komandovanja" u svom izveštaju, gospodin Pringle je isključivo vezao za komandanta, odnosno za komandira, što, kako bih ja rekao, nije netačno, ali nije potpuno. Ako govorimo o "klimi komandovanja" u konkretnoj operaciji, znači operaciji Vukovar, onda ne možemo zanemariti koliki je uticaj komandira do komandanta. Znači, apsolutno to uzimamo, ali tek u trećem stepenu. Zbog čega? Na klimu komandovanja, u konkretnoj operaciji, uticali su mnogi uslovi. Malopre sam rekao šta su uslovi - činioci, koje možemo svrstati u opšte i posebne. Naime, raspad zemlje, građanski rat, kao možda najteži oblik rata, proglašenje da se rezerva koristi do 45 dana i ostali uslovi su oni koji su iznad moći komandanta, bez obzira koliko on bio stručan, koliko ima znanje, koliko ima autoritet i koliko se pridržavao

ostalih principa i načela. Dakle, moja sugestija u tom smislu jeste bila i opservacija - da ne zavisi samo od komandira, odnosno od komandanta - kakva će biti "klima komandovanja".

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, da li biste rekli šta znače pojmovi "pretpočinjavanje", zatim pojam "pridavanje" i na kraju pojam "sadejstvo"? I kakva je rezlika u stručnom smislu između ova tri pojma?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Svakako. Časni Sude, moram da kažem, znači, da su ovi pojmovi, kao i drugi pojmovi ratne veštine obuhvaćeni u teoriji. I ja sam se iz jednog pragmatičnog razloga opredelio da u svom izveštaju podvučem i neke razlike koje među njima postoje, evidentno, kako bi se jasnije razumelo: položaj, pozicija i postupanje komandi jedinica u operaciji Vukovar. Kada kažemo "pretpočinjavanje", onda mislimo da komandant ili komandir iz svog formacijskog sastava izuzima delove iz neke jedinice i pretpočinjava ih komandantu druge jedinice. Na primer, komandant Gardijske brigade u svojoj prvoj odluci od 1. desetog 1991. godine je iz bataljona vojne policije izuzeo jedan vod i pretpočinio ga komandantu Prvog bataljona, odnosno komandantu elementa borbenog rasporeda koji se zvao Prvi jurišni odred. Što znači, postoje, svaka jedinica u miru i ratu ima svoju formaciju, utvrđenu formaciju, znači ljudsku i materijalnu. Iz formacijskog sastava izuzimanje i pretpočinjavanje drugom komandantu, zove se pretpočinjavanje. U određenoj situaciji, kada se na određenom prostoru, zoni dejstva, nađe više jedinica koje dejstvuju pod komandom jednog komandanta, a nisu formacijske, kao što je to primer Operativna grupa Jug, to nije znači formacijski sastav. Formacijski sastav je Gardijska brigada. Kada neko od tih jedinica, ili sredstva, tenkove, prevozna sredstva ili bilo koja druga sredstva, komandant izuzme iz nekog sastava, i da drugoj jedinici, onda je to pridavanje. Kada jedinice u borbi imaju sasvim jasan zadatak, cilj koji treba da postignu, prostor na kome dejstvuju, a imaju suseda ispred, desno, levo i pozadi, njihovo zajedničko dejstvo zovemo sadejstvom. U sadejstvu, jedinice koje sadejstvuju, nisu u subordinacijskom odnosu, nisu jedna drugoj potčinjene, niti pretpostavljene.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, naveli ste primer za pretpočinjavanje. Vi možete slobodno u toku ovih odgovora služiti se konkretnim primerima, kao reference za ono što navodite. Da li možete sada da se setite neki primer pridavanja, konkretno vezano za Vukovar, i recimo sadejstva, o čemu ste sada govorili? Ili možete kasnije u toku svoga tumačenja svog izveštaja, ali bi bilo dobro da povremeno se oslonite na neku konkretnu situaciju.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Neće oduzeti puno vremena.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Mislim da bi to Sudu pomoglo i nama da... To možete kasnije da nađete.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno. Naći ću.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, to može i kasnije...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE:... nego samo ilustrativno kažem da bi bilo dobro zbog onoga što nama treba u ovoj sudnici da budemo ponekad i konkretni. Da li možete da objasnite kakva je razlika i šta je komandno mesto a šta je osmatračnica?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, osim toga što postoji jezička razlika u imenu, postoje i suštinske razlike između pojmova koje je naveo gospodin Borović. I jedno i drugo, i komandno mesto i osmatračnica, služe za komandovanje i rukovođenje u pripremi i toku borbenih dejstava. S tim da komandno mesto razvijaju jedinice koje imaju komandu u to vreme, jedinice od nivoa bataljona - naviše. U konkretnoj situaciji znači, bataljon, brigada. Komandno mesto može biti prostor, odnosno uvek zahvata određeni prostor koje je u skladu sa veličinom jedinice. Može da obuhvata objekte, mislim na čvrste objekte, izgrađene objekte ili kako mi kažemo, fortifikacijske, privremene ili šatore, motorna vozila. U višim jedinicama, postoji i više tipova komandnih mesta, kao što su: osnovno komandno mesto, pozadinsko komandno mesto, rezervno komandno mesto, a u smislu maskiranja, određuje se i takozvano lažno komandno mesto. Osmatračnica komandira, sama reč kaže – osmatračnica komandira, ne komande, određuje se i uređuje u jedinicama četa-vod i odeljenje. Kao što je to slučaj sa komandnim mestom, to može biti u objektu, može biti na otvorenom prostoru, u izgrađenom fortifikacijskom objektu, koje poseda komandir, i sa koga komanduje u toku borbenih dejstava.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala. Gospodine Forca, smatra se da je dužnost komandira čete jedna od najtežih dužnosti bila u JNA. Da li vi podržavate taj stav i zašto, ako je to tačno? Zašto je najteža dužnost?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. To... bih rekao ovako časni Sude, da nije bilo zakonom napisano da je to najteža dužnost, nego da je to među nama starešinama svih generacija provejavalo kao maksima. Zbog čega? Sve ono što u komandi rade komandant i njegovi pomoćnici, odnosno članovi komande, to je u četi komandir sam. Jedno vreme, u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, čak su bile ukinute i četne starešine, tako da je komandir vodio brigu o: stanju jedinice, popuni, životu i radu, materijalnim sredstvima i svim drugim vrstama obezbeđenja svoje jedinice. To sve u komandama rade posebni organi. A pešadijska četa, podsećanja radi, u to vreme bila je formacija oko 150 ljudi, sa svim njenim sredstvima. Znati svakog komandira i svakog vojnika, i voditi brigu o njima, bila je izuzetno teška dužnost, koju su smatrali oficiri najtežom u oficirskoj karijeri.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, da li vam je poznato u to vreme kakava je bila struktura kadrova u Gardijskoj motorizovanoj brigadi, mislim pri tome i na oficire i na vojnike?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ovaj deo odgovora na pitanje gospodina Borovića takođe je sadržan u izveštaju. A ja želim ovom prilikom da kažem sledeće: da je Gardijska motorizovana brigada, kada je u pitanju ljudski faktor, odnosno kad su u pitanju oficiri, podoficiri i civilna lica i vojnici, bila elitna i vrhunska jedinica Jugoslovenske narodne armije. Digresije radi, u svim zemljama u kojima postoji garda, pretpostavljam, a za neke sam se uverio, to je tako. Šta to znači? Da su to bili vrhunski elitni oficiri i podoficiri. Kada su u pitanju vojnici i način popune, vojno-teritorijalni organi, odnosno u to vreme odseci, morali su da pri slanju u Gardijsku brigadu šalju vojnike prve kategorije. Kada su u pitanju oficiri, podoficiri i civilna lica, to su najčešće

morali da budu oficiri sa izuzetno velikim uspehom u stručnom smislu, obrazovanju, lica od ugleda u vojnoj sredini, ali i u mestu gde žive, i lica za koja, kako mi kažemo, ne postoje, dozvolite mi, pod znacima navoda da kažem, neki "tragovi", odnosno lica koja ni pod kojim uslovima nisu bila... nisu smela biti osuđivana. S toga, bio je ponos, to mi svi znamo koji smo vojnici, bio je ponos služiti u Gardijskoj brigadi. I mi smo tako gledali oficire i podoficire iz Gardijske brigade.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, možete li nam sada objasniti odnos između privremenih snaga operativne grupe i taktičke grupe, sa jedne strane, i jurišnog odreda, skraćeno JOD-a i jurišnih grupa, sa druge strane?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, takođe u teorijskom smislu postoji... postoje definicije i definisanje pojmova koje je naveo gospodin Borović. One postoje u rečnicima i enciklopedijama kao najopštijim teorijskim izvorima, ali i u pravilima jedinica JNA, u kojima je moglo doći do formiranja navedenih sastava. Šta je zajedničko za operativnu grupu, taktičku grupu, jurišni odred i jurišnu grupu? - Zajedničko je da su to privremeni sastavi. Šta je razlika? - Postoji razlika. Ovaj put bih hteo reći da ona nije dovoljno rasvetljena prilikom moje posete dok sam bio ovde, kad je uvaženi gospodin Theunens i Pringle - kada su govorili o tome. Naime, operativna grupa i taktička grupa, razlika njihova je u nivou. Ali je to organizacijski sastav, koji u sebi podrazumeva uključivanje formacijskih jedinica. Kada onaj koji donosi odluku proceni da formacijska jedinica, na primer, Gardijska brigada, ne može sama da izvrši zadatak, onda u taj zadatak uključuje druge formacijske jedinice, kao što je to, na primer, u toku vukovarske operacije: 80. motorizovana brigada, 20. partizanska brigada i druge formacijske jedinice. Dakle, taktička grupa i operativna grupa su nešto više od Gardijske brigade, ali nisu korpus koji je operativni sastav. I zbog toga se zvala operativna grupa, koja je u sebi imala, ponavljam, formacijske jedinice. Jurišni odred i jurišna grupa su takođe formacijski sastavi, ali ne formacijske jedinice, nego elementi borbenog rasporeda. Šta to znači? Znači da je komandant, na primer, operativne grupe, u svom sastavu od formacijskih jedinica, takozvane strukturne organizacije: bataljoni, divizioni, odredi - odlukom svojom pravio funkcionalnu organizaciju. To je borbeni raspored, odnosno borbeni poredak. Elementi borbenog rasporeda ili poretka, jer su korišćena oba termina, nisu isto što i formacijske jedinice. Na primer, u formaciji Gardijske brigade je bilo nekoliko bataljona: motorizovani, oklopni. A kada se postavi elemenat borbenog rasporeda, ona se kaže – snage za napad. Pa s obzirom da je to napad na naseljeno mesto, a pravila tako nalažu, formira se jurišni odred i jurišna grupa - kao elemenat rasporeda, koja obavlja zadatak do izvršenja, i kasnije, po odluci, može da se vrati u formacijsku jedinicu. Znači, ne smeju se poistovećivati, bez obzira što su privremeni sastavi, operativna i taktička grupa, sa jedne strane, i jurišni odred i jurišna grupa sa druge strane.

ADVOKAT BOROVIĆ: Hvala vam. Časni Sude, ima jedna greška u transkriptu. Ušlo je "18. motorizovana brigada", kao primer koji je naveo gospodin Forca, a trebalo je da piše "80. motorizovana brigada". To je nama već jasno, ali... To je 16. red... 16. strana, drugi red. Hvala.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, da tako kažemo, koja je jedinica mogla dobiti ulogu jurišne grupe u bataljonu i brigadi, da se odredi u tu ulogu jurišne grupe?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, znači, kada govorimo o jurišnoj grupi na nivou brigade, kao što to Pravilo brigada predviđa, mogu se formirati jurišni odredi. Jurišni odredi, ukoliko je to bataljon, mogu formirati u borbenom rasporedu jurišne grupe i po pravilu bataljon - to su jačine ojačanog voda. Kada posmatramo Pravilo, odnosno ako uvažimo odredbe Pravilo četa-vod, tada se govori explicite o četi kao mogućem elementu borbenog rasporeda u brigadi, ali jurišnog odreda. Što će reći, jurišna grupa po Pravilu jačine je do ojačanog voda. U Pravilima se nigde ne spominje četa kao jurišna grupa.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. U redu. Čime može biti ojačana četa u borbenim dejstvima? Ako možete čak i da... navedete? I polako. I dalje nastavite tim tempom. Strana 11/12, ja mislim da ste o tome nešto govorili. Tačka 4.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, kada smo govorili o pojmovima "pretpočinjavanje" i "pridavanje", onda smo rekli da ta dva zajedno čine ojačanje. Znači, ona jedinice kojoj je neko pretpočinjjen ili pridat. Načelno, ili po Pravilu, svaka jedinica može biti ojačana jedinicom nižeg ranga od svog. Konkretno, kada je u pitanju četa pešadijska u borbenim dejstvima, a kako je to navedeno u Pravilu četa-vod na strani 12... 11/12 u tački 4: "Za izvršenje borbenih zadataka, četa može biti ojačana vodom bestrzajnih topova 82 milimetra, vodom minobacača 82 milimetra, izuzetno baterijom topova ili minobacačkom baterijom 120 milimetara, pionirskim vodom, vodom tenkova, ABH izviđačima, a u određenim uslovima - i vodom jedinica Teritorijalne odbrane". Tako stoji u Pravilu četa-vod. Dakle, četa može biti ojačana jedinicama ranga nižeg od sopstvenog.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Gospodine Forca, da li nakon ovoga nam sada možete reći, odgovoriti na jedno važno pitanje. O odnosu odgovornosti komandanta, da kažem... u zagradi, komandira, i komandne odgovornosti? Da li možete to da objasnite malo preciznije Sudu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Pokušaću, svakako. Časni Sude, naizgled igra reči odgovornost komandanta, odnosno komandira i komandna odgovornost. Međutim, i pravilski i suštinski ja, a mislim da sam u pravu, pravim među tim pojmovima razliku. Prvo, sve komande JNA i komandiri znači i komandanti, imali su propisane nadležnosti i bili su odgovorni za ukupno stanje u svojoj jedinici, što će reći, za ukupan život i rad. U ovom slučaju, za izvršenje zadataka u borbenim dejstvima jedinice. To je odgovornost komandira, odnosno komandanta kao činilac. Govorili smo prethodno o činiocima rukovođenja i komandovanja. I ona se posmatra od nadležnosti propisanih za svaku konkretnu situaciju. S druge strane, komandna odgovornost nije egzistirala u to vreme kao pojam u našoj ratnoj veštini, odnosno u teoriji i praksi, ali je egzistirao pojam "odgovornost" za postupke potčinjenih, što je i navedeno u tački 21 Pravilnika o primeni propisa međunarodnog ratnog prava. Ne znam da li ima potrebe da čitamo. Dakle, u toj tački je zapisano: "Odgovornost za postupke potčinjenih: vojni starešina je lično odgovoran za povrede pravila ratnog prava, ako je znao ili je mogao da zna da njemu potčinjeni, ili druge jedinice, ili pojedinci, pripremaju izvršenje takvih povreda, pa u

vreme, kada je bilo moguće sprečiti njihove izvršenje - ne preduzme mere da se te povrede spreče. Lično je odgovoran i onaj vojni starešina koji zna da su povrede ratnog prava izvršene, a protiv prekršioca ne pokrene disciplinski ili prekršajni postupak; ili ako nije nadležan za pokretanje postupka - prekršioca ne prijavi nadležnom vojnom starešini". To je prvi stav. I drugi stav iste tačke: "Vojni starešina odgovara kao saučesnik ili podstrekač, ako je nepreduzimanjem mera protiv potčinjenih, koji krše pravila ratnog prava, doprineo da njemu potčinjene jedinice i pojedinci takva dela ponovljeno vrše". Završen citat. Dakle, termin "odgovornost za postupke potčinjenih" uslovno posmatramo kao komandnu odgovornost, koja se, kako je navedeno, odnosi na ta lica, za razliku od odgovornosti komandanta za ukupno stanje, život i rad svoje jedinice.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala. Ja mislim gospodine Forca da sad mi možemo preći na ovaj drugi deo, koji takođe ima svoja dva dela, da ne bismo sad baš gubili vreme pa detaljisali sve ono što u vašem nalazu piše. To će pročitati Sud i Tužilaštvo. Dakle, možemo li da se osvrnemo na ovaj deo koji se zove "Prethodna dejstva"? Polako, nađite taj svoj nalaz. I možete se povremeno služiti, naravno, ako smatrate da je to potrebno. Dakle ovako. U okviru ove problematike, mislim da bi bilo interesantno da nam kažete, na osnovu proučenog materijala sve ukupnog koga ste imali, da li ste utvrdili - koji su bili zadaci Jugoslovenske narodne armije u borbenim dejstvima u Vukovaru i praktičnije još, u Hrvatskoj, samoj Hrvatskoj, 1991. godine? Pa onda možemo preći na Vukovar?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, o zadacima koje je Jugoslovenska narodna armija imala u jesen 1991. godine, postoje dokumenti najvišeg vojnog rukovodstva. I dozvolite da u odgovoru na ovo pitanje gospodina Borovića napomenem izjavu zamenika saveznog sekretara za narodnu odbranu na sednici odbora za narodnu odbranu, 6. novembra 1991. godine, u kojoj je naveo dva ključna zadatka: jedan, zaštita srpskog stanovništva i drugi, deblokada garnizona. Ovome... ovo se... ovi podaci nalaze se u dokumentu, dokument iz odbrane i bezbednosti iz 1990./1991. godine, koji su objavljeni i koji su ovde predočeni.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. A da li ste došli do podataka ko je naredio napad na Vukovar, u tom vojnom smislu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, odgovor na ovo pitanje ima *implicite* i *explicite* aspekt. *Implicite*, znači poznate su izjave gospodina pokojnog generala Panića Živote u njegovom intervjuu, kada je objašnjavao značaj Vukovara. I u tom smislu *implicite*, napad, odnosno oslobađanje Vukovara je posledica odluke komandanta Prve vojne oblasti. Na, dozvolite da tako kažem, nivou posebnom. Ako je to na opštem nivou, a što možemo videti iz zapovesti komandanta Gardijske brigade od 1. oktobra, mada ja lično taj dokument nisam video, ne taj komandanta Gardijske brigade, nego ovaj na koji ću reći, da je komandant Operativne grupe Jug u vreme kada to nije bio, komandant Gardijske brigade, naredio i doneo odluku za napad. I na tom nivou na kome imamo dokument, odnosno koji je meni bio dostupan, imamo dokument, zapovest komandanta Gardijske brigade od 1. oktobra 1991. godine.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Da li znate ko je tada bio komandant Operativne grupe Jug?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Oprostite, hoćete li mi samo precizirati vreme?

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Pa vreme od 1. desetog 1991. godine?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Hvala... Iz dostupnih podataka i ratnog dnevnika koji su vođeni, komandant OG Jug je bio pukovnik Bojat Baja.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. A nakon toga?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ja nemam dokument, odnosno, nije mi bio prisutan po kome je dužnost komandanta OG Jug preuzeo pukovnik Mrkšić, sada general u penziji, ali na osnovu uvida u dokumenta... ratni dnevnik, koji govori o datumu 8. oktobra 1991. godine, može se videti da je pukovnik Mrkšić preuzeo dužnost komandanta Operativne grupe Jug od pukovnika Bojata.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Ali ste... takođe ostajete pri tvrdnji da dokumenta na tu okolnost nema i da ga vi niste videli?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ja nisam imao. Meni nisu dostupni.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Čuli smo ovde tvrdnje da je bilo blokirano i hrvatsko i drugo nesrpsko stanovništvo u Vukovaru. Da li nam možete reći, pored srpskog življa, zašto je Vukovar morao biti oslobođen?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, kako sam već naveo, u Vukovaru postoji kasarna u kojoj su bili pripadnici JNA, na koje su dejstvovalе hrvatske paravojne snage, a i u Hrvatskoj. A ja sam bio jedan u blokiranoj kasarni. Bilo je više blokiranih kasarni. I kao što je rekao, odnosno, naveo sam izjavu zamenika saveznog sekretara, taj drugi zadatak je bio da se deblokiraju garnizoni, odnosno kasarne.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Ja sam vam rekao da postoje tvrdnje da je trebalo spasiti i srpsko i hrvatsko stanovništvo, koje je bilo u blokadi hrvatskih paravojnih snaga. Da li je to bio zadatak JNA?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WEINER: Ulažem prigovor, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: To nije bilo svedočenje. I pitanje je sugestivno. Svedok nije tako svedočio.

SUDIJA PARKER: Da?

TUŽILAC WEINER: Ja nemam ništa protiv da ga pitaju koji je bio prvi cilj, ali ne sugestivnim pitanjem, pogotovo ako to nije u skladu sa njegovim odgovorom, prethodnim odgovorom ili njegovim izveštajem.

SUDIJA PARKER: Da li ste shvatili o čemu se radi gospodine Boroviću? Da li želite da preformulišete vaše pitanje?

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, citirali ste generala Kadijevića. A na osnovu celokupne dokumentacije koju ste vi sagledali kao veštak, pored deblokade kasarne, koji je još bio cilj i zašto je morao biti oslobođen Vukovar?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ja sam naveo ona dva zadatka koji su... se navode kao informacija. A u odgovoru na ovo pitanje, mogu da kažem da je poznata činjenica da su u podrumima, zbegovima, skloništima bili građani grada Vukovara. To je mogao biti cilj, da se oslobode i ti građani.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Ja bih vas zamolio da sada pogledate u svoj nalaz, pa da od ovog drugog dela nalaza, pređemo na njegov drugi deo, i za nas ovde, čini mi se, najvažniji deo, u kome se govori o Gardijskoj motorizovanoj brigadi, to jeste o Operativnoj grupi Jug u operaciji Vukovar. Pa povodom toga, postaviću vam neka konkretna pitanja, koja su, pre svega, vezana za mog klijenta. I uglavnom se bavim na početku pitanjima Treće čete, kojom je komandovao kapetan Miroslav Radić. Pitanje: da li je komandir Treće čete, dakle Miroslav Radić, mogao da utiče na zadatak upućivanja u Vukovar... na bilo koji način?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ne. Odgovor je ne. Jer za tako složenu operaciju zadatak, odnosno odluku donosi i zadatak postavlja mnogo viši nivo komandovanja. Znači ne.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Drugo konkretno pitanje: da li je prilikom upućivanja u Vukovar, komandir Treće čete mogao da utiče na sastav svoje čete?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: I ovde odgovor je odričan, ne, zato što je poznato kako se vrši popuna jedinica Jugoslovenske narodne armije. A zadatak komandira čete u tom smislu je bio da vojnike različitih vojno-evidencijalnih specijalnosti, koji dođu u njegovu jedinicu - rasporedi na ta formacijska mesta.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Kada kažete vojno-evidencione specijalnosti, da li za to postoji skraćena oznaka koja se zove VES?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jeste. Tako je.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Sledeće pitanje: da li je komandir Treće motorizovane čete, kapetan Radić, uticao na zadatak napada na Vukovar na bilo koji način?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, i u ovom slučaju odgovor, kad se govori o napadu na Vukovar, je odričan – ne. I malopre smo rekli, znači, to nije nivo koji može odlučiti o napadu na Vukovar.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: A koji je to nivo odgovornosti, i da li nam možete to reći?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, to je svakako iznad... operat... odnosno operativni i strategijski nivo komandovanja je mogao da donese takvu odluku i izda takav zadatak.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Da svedemo na onaj nivo koji mi razumemo, dakle ko je mogao da donese takvu odluku, koji komandant?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Mogao je znači, ako idemo od višeg ka nižem, jer tako je logika i lanac komandovanja, mogao je doneti komandant Prve vojne oblasti, preneti na komandanta Operativne grupe Jug, ovaj na komandanta Gardijske brigade, a komandant Gardijske brigade, o tome imamo dokument - kako je preneo na svoje potčinjene. Zadatak komandiru čete u tom smislu, mogao je izdati samo komandant Prvog bataljona... motorizovanog, ili njegov zamenik, ukoliko je ovaj odsutan.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala. A da li je komandir Treće motorizovane čete mogao da utiče na ojačavanje i popunu svoje jedinice u konkretnom slučaju? Dakle, ojačanje ili popuna... i popuna?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U operaciji? Izvinjavam se što... Ovdje je odgovor... i ne i da. Zašto i ne i da? Znači, već smo rekli, popuna jedinica je propisana. U tom smislu, komandiru jedinice se upućuju vojnici čiji je zadatak da ih rasporedi na određena mesta. Odgovor – da, odnosi se u delu da s obzirom na tok događaja u borbenim dejstvima, pogibije, rana... ranjavanja, bilo koji drugi razlog smanjenja brojnog stanja jedinice, daju komandiru, u ovom slučaju, čete pravo - da od svog pretpostavljenog redovnim putem zahteva da bude popunjen ili, s obzirom da se odnosilo i na ojačanje, ukoliko smatra da mu je potrebno za izvršenje zadatka, da traži ojačanje. Ono ne mora da znači da će sigurno dobiti, ali mogao je da zahteva.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, sad ako možete malo bliže da nam pomognete, da nam ukratko opišete proces rada u donošenju i realizaciji odluke u borbenom... u borbenom... u borbenim dejstvima, u operaciji Vukovar, dva stepena više i dva stepena niže od komandira čete, jer nam je to važno i pravno pitanje u ovom slučaju?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Princip dva stepena više i dva stepena niže nije samo princip u JNA. Dakle, on je evidentan i u oružanim snagama drugih zemalja. Bitno ga je poznavati da bi se moglo doći do odgovora kako je komandir čete u ovom slučaju dobio neki zadatak, i kako je to preneo na svoje potčinjene. Uvaženi Sude, u tom smislu, kada posmatramo brigadu, pošto je ona dva stepena više od čete, u našoj teoriji i praksi postoji... postoje dokumenta za rukovođenje i komandovanje koja to sasvim precizno opisuju. Jedan od takvih dokumenata jeste i Uputstvo za rad komandi i štabova. Pored toga, u svakom pravilu, znači, brigada, bataljon, četa - opisan je taj proces. Taj proces u sebi imao je postupke i metode. Postupci su bili potpuni i skraćeni, ili bez konsultacija. Šta to znači? Da pokušamo na konkretnom primeru. Komandant brigade sa svojom komandom, idemo na osnovni zadatak, primio je zadatak od svog pretpostavljenog ili ga je sam postavio, nebitno. Shvata zadatak, daje usmerenja organima komande, saopštava im svoju zamisao. Ukoliko je to takozvani sektorski metod, o tome je pisao i gospodin Theunens u svom izveštaju ali je samo navodio iz pravila. Ukoliko je to timski metod, to mogu da pojasnim ukoliko bude potrebno, ne saopštava se osnovna zamisao, nego komanda odmah prelazi na procenu situacije. Ako je sektorski metod, organi komande, nakon što su primili zadatak, nakon što su čuli zamisao komandanta, u ovom slučaju brigade, svako iz svoje nadležnosti priprema predlog. Na primer, štab u svom sastavu

imao je pomoćnika za operativne poslove ili organ za operativne poslove, pomoćnika za obaveštajne poslove ili organ za obaveštajne poslove, organe rodova...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Može lakše?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Može. Organe rodova, što je podrazumevalo artiljeriju, inženjeriju, PVO, protivvazduhoplovnu... ABHO i kancelariju. Svi ti organi štaba, koji su inače raspoređeni na osnovnom komandnom mestu u operativnoj grupi – tako se zvao element komandnog mesta, ne... ne mislim sad na jedinicu operativnog... po planu koji je napravio pomoćnik za operativne poslove i u vreme kada je to on odredio - podnose svoje predloge. Postoje dva načina, principijelno, kako će te predloge prihvatiti komandant. Prvi način, dok organi komande koje sam naveo podnose predloge, komandant može reći "Slažem se" - to govorim iz prakse, ili "Ne slažem se". Drugi način, koji je pravilski jeste da na kraju predloga organa komande, načelnik štaba, koji je u to vreme bio ujedno zamenik komandanta, predloži odluku. Takođe, u svom predlaganju, načelnik štaba ne mora da ponavlja sve što su rekli organi komande. Može da kaže: "Kako je rekao načelnik artiljerije", na primer. Nakon toga, komandant donosi odluku, koju saopštava organima komande. Rekao sam da u komandi postoji, odnosno u štabu, operativni organ. On je zadužen da se ta odluka komandanta pretoči u dokument komandovanja, koji se u brigadi i nižim jedinicama zove zapovest. Razlika između odluke komandanta i zapovesti je, da se tako izrazim, u prve tri tačke. Dakle, zapovest komandanta ima prvu tačku: podatke o neprijatelju, drugu tačku... druga tačka su... je: zadatak koji je brigada dobila. Treća tačka jesu podaci o susednim jedinicama. Od četvrte tačke do kraja je odluka. U komandi postoji kancelarija koja će zajedno sa operativnim organom napisati zapovest. Zapravo kao pisani dokument - obavezno je u brigadi. Kao pisani dokument. Na nižem nivou nije obavezno da bude pisano. Tu zapovest komandant brigade prenosi na potčinjene; to su komandanti bataljona. To prenošenje može biti na više načina. Jedan od načina, da ih pozove na svoje komandno mesto. Drugi od načina, da idu na komandantsko izviđanje na teren, što je najpreporučljivije, a što je izuzetno teško u sukobima u urbanim sredinama. Treći način, koji se u ovako složenim operacijama ne preporučuje, jeste da ta zapovest pisanim putem, preko oficira za vezu, bude dostavljena potčinjenim komandantima. To je potpuni proces do komandanta bataljona. Kada primi za... zapovest, odnosno zadatak, komandant bataljona postupi, bez obzira na koji je način primio zadatak. Istom procesu, samo ne kao komanda brigade, jer nema sve organe komande, kao što to ima brigada. Dakle, shvata zadatak i proučava ga, pa i tu postoji razlika. Proučiti zadatak, znači - u pisanoj formi pročitati ga. Shvatiti zadatak znači - i pročitati i razumeti - šta želi komandant brigade, koja je njegova ideja i cilj, koji je zadatak postavio toj jedinici, tom komandantu, šta mu stavlja na raspolaganje i kada mu je gotovost za dejstvo. Zašto je to bitno? Prema Pravilu službe u oružanim snagama, komandant ili komandir koji nije shvatio zadatak, može od pretpostavljenog tražiti da mu ga pojasni. Komandant koji smatra da ne može da izvrši zadatak, može to pretpostavljenom reći. Zbog toga je bitno da shvati zadatak.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Gospodine doktore Forca...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da?

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE:... pošto ovde imamo neka pravila, zapamtite gde ste stali, iako vidim da imate još malo vezano za to pitanje, s obzirom kako sam postavio.

ADVOKAT BOROVIĆ: Pa bih molio časni Sude, da pređemo na pauzu, jer ovaj trenutak je čini mi se pravi?

SUDIJA PARKER: Hvala, gospodine Boroviću. Idemo na prvu pauzu. Nastavićemo sa radom u 11.25 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Da, gospodine Boroviću.

ADVOKAT BOROVIĆ: Hvala vam, časni Sude.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Ako se ne varam, vi ste u okviru ovog pitanja došli do skraćenog postupka ili ste već... Izvolite?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dakle, skraćeni postupak, za razliku od potpunog, upravo i jeste skraćen, što najčešće komande nemaju dovoljno vremena da bi primenile potpuni postupak, ili komande nisu popunjene pa ne mogu primeniti sve aktivnosti. Skraćeni postupak, dakle, kada posmatramo komandu brigade, podrazumeva isto da komandant shvati zadatak, da donese zamisao, ako je sektorski metod, da prenese zadatak organima komande, on ili načelnik štaba, da se izvrši kratka procena situacije, ili procena situacije samo po pitanjima koja odredi komandant, organi komande sačine predloge i donese odluka. To isto nalaže dalji proces, da se ta odluka prenese na potčinjene. Treći postupak, nazvali smo ga... odnosno pravilski nazvan - bez konsultacija. Sama reč kaže – komandant ne mora nikoga da pita, niti sluša njegove predloge u toku donošenja odluke. Ovaj postupak nije primeren za nivo brigade. I najčešće, ukoliko i jeste, onda je to u toku borbenih dejstava, kada treba brzo reagovati na neku promenu od planiranog. Sada dolazimo na nivo komandanta bataljona, za koga smo rekli da ima komandu, ali ne razvijenu u obliku koju ima komandant brigade. Dakle, primereno za komandanta bataljona, takođe jeste da primeni potpuni skraćeni ili po... postupak bez konsultovanja, sa organima komande sa kojima raspolaže, zavisno od konkretne situacije. Komandir čete, koji nema komandu, uvek je upućen da primenjuje postupak bez konsultovanja, jer nema sa kim da se konsultuje. On sam shvata zadatak, ceni situaciju, donosi odluku, prenosi odluku na potčinjene. A potčinjeni komandant komandiru čete su komandir voda, koji je u sličnoj ulozi kao i komandir čete i komandir odel'enja, odakle počinje izvršenje zadatka. Vrlo bitno ovom prilikom reći jeste da zapovest, kao polazni dokument, obavezan je u pisanoj formi u komandi brigade. Na nivou bataljona, zapovest se izdaje usmeno. Nije obavezna kao pisani dokument, ali se njeni delovi najbitniji unose u ratni dnevnik. Ratni dnevnik u bataljonu, odnosno u komandi bataljona - vodi zamenik. Ali ratni dnevnik nije dokument komandovanja, nego je dokument informisanja. Komandir čete, komandir voda i komandir odel'enja, znači najniži nivo u organizaciji od brigade do odel'enja, svoju zapovest izdaju usmeno i ne vode kao pisani dokument.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine profesore. Da li biste bili ljubazni da nam sada kažete da li su odredi Petrova gora i odred Leva Supoderica mogli biti prepočinjeni Prvom jurišnom odredu ili pak Trećoj motorizovanoj četi, kojom je komandovao Miroslav Radić? Koje su i nazivali, ovde smo čuli u Sudu, u pojedinim formulacijama, i Trećom jurišnom grupom? Dakle, da li su ta dva odreda mogla biti prepočinjena, prvo JOD-u 1, Jurišnom odredu 1, a pod dva, da li su mogli biti prepočinjeni Trećoj motorizovanoj četi?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, pri odgovoru na ovo pitanje, ja bih želeo da kažem da moj izveštaj je predat u avgustu. Kao član tima Odbrane, Odbrana mi je... advokati Odbrane su mi stavili na raspolaganje ogroman broj dokumenata sa kojima su raspolagali. Pretpostavljam da ta dokumenta je imalo i Tužilaštvo. Na osnovu tih dokumenata, koje sam mogao... u čiji sam sadržaj imao uvid, a u odgovoru na ovo pitanje, mogu da kažem sledeće. Osnovni izvori koji mogu poslužiti jesu: zapovest za blokadu i napad komandanta Gardijske brigade i odluke o produženju napadne operacije Vukovar, kao i rukom pisani dnevnik, odnosno prepis dnevnika, koji je... sačinio zamenik komandanta Prvog bataljona. Pozicija odreda o kojima je reč je prema tim dokumentima, kako ih ja shvatam - sledeća. Odred Petrova gora u početnom borbenom dejstvu, odnosno u odluci... odnosno, u zapovesti za blokadu i napad koju je izdao komandant Gardijske brigade prvog desetog, to je dokazni dokument 405, nije bio u sastavu Gardijske brigade. Da je to tačno, govori podatak iz druge tačke zapovesti. Apsolvirali smo da je druga tačka zapovesti zadatak jedinice, u ovom slučaju - Gardijske brigade. Ja moram reći da nemam dokument, nisam imao uvid u dokument, kojim je Gardijska brigada dobila zadatak za napad na Vukovar. A imam dokument, koji je... se zove "Zapovest za blokadu i napad komandanta Gardijske brigade". I rekli smo da je druga tačka zapovesti "Zadatak brigade", u kome stoji da je odred Petrova gora - sused Gardijske brigade. Dakle, nije u sastavu i nije potčinjen komandantu Gardijske brigade. Sledeća odluka za produženje napadne operacije na Vukovar od 15. desetog...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: 1991. godine...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... 1991. godine, tako je, 408 dokument...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Samo polako. Dakle dokaz broj 408...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dokaz broj 408...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Samo trenutak, gospodine Forca.

ADVOKAT BOROVIĆ: Ako je potrebno kolegama, ako ne mogu da se snađu, možemo staviti na ekran. Ali mislim da imate vi te dokaze i da može da nastavi veštak. U redu. Hvala vam.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Natavite, gospodine Forca.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... pokazuje da je navedeni odred Petrova gora u sastavu Operativne grupe Jug, a da sadejstvuje Prvom jurišnom odredu, konkretno, u zadacima jedinicama u tački 2 za JOD 1 - govori se njegov sastav i kaže se: "U sadejstvu sa JOD 2, 3/211 oklopne brigade...", znači Trećim bataljonom oklopne brigade "...i

jedinicama Petrova gora". Dakle, JOD 1 i odred Petrova gora - sadejstvuju. U dokumentu "Odluka za produženje napadne operacije Vukovar", dokaz broj 410, prvi put, koliko je meni poznato, pojavljuje se i odred Leva Supoderica. I iz zadatka jedinicama, nedvosmisleno je da su oni u sastavu JOD 1, potčinjeni komandantu JOD 1. Jer kaže: "JOD 1 sastava Prvi motorizovani bataljon, jedan vod Treće čete Drugog bataljona vojne policije, odred Leva Supoderica, odred Petrova gora". Dakle, to je sastav. I navode se druge jedinice. Sastav Prvog JOD-a u kome su i navedeni odredi potčinjeni komandantu.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Oprostite, to je datum?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: To je datum, 29. oktobar 1991. godine.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. I molimo vas polako. I vi, a i ja ću se truditi.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno. Dokument od 8.00 časova 14. jedanaestog 1991. godine, komande OG Jug, 398-1, Dokaz 430, komandant naređuje, odnosno odlučuje i naređuje da u tački 4 se iz JOD 1 izuzima Prvi motorizovani bataljon. I daje se poseban zadatak JOD-u 1. A u tački 5, odnosno u tački 2 "Zadaci jedinicama", pod 5: "Poseban zadatak Prvom motorizovanom bataljonu". Sada odgovor - kome su potčinjeni odred Petrova gora i odred Leva Supoderica? Praktično, suštinski, može biti dvojako. Dakle, može biti da ostaju potčinjeni komandantu JOD 1, što je od 1. desetog 1991. godine bio komandant Prvog motorizovanog bataljona, jer tako stoji u onoj prvoj zapovesti komandanta brigade. Ili komandantu OG Jug, jer je zadatak odredu izdao komandant OG Jug. I poslednji u nizu... u nizu tih dokumenata, jeste odluka i naređenja komandanta OG Jug od 19.00 časova 16. jedanaestog 1991. godine, 431...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Dokaz...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... Dokaz, gde se dopunjava u Zadacima jedinicama, ne dopunjava, izvinjavam se, izdaje novi zadatak Prvom bataljonu pod tačkom 1... u tački 2, pod tačkom 1: "Prvi motorizovani bataljona u skladu sa zadatkom od 14.", znači od pre dva dana u odnosu na prethodni. I sad se navodi zadatak Prvom bataljonu... motorizovanom. U tački pod... tački 2, znači, "Zadaci" ali pod 10. S obzirom da se ne navodi *explicite* JOD 1, može se podrazumevati da mu je zadatak isti kao od 14. jedanaestog. Jer tako i glasi tačka 10: "Ostale jedinice OG Jug angažovati po prethodnoj odluci (od 14. jedanaestog)". U tom smislu, odredi Petrova gora, i kasnije Leva Supoderica, mogli su biti, prema dostupnim dokumentima koje sam naveo - pod komandom u početnom dejstvu OG Jug, ali ne Gardijske brigade. U dejstvima kasnijim, opet pod komandom komandanta OG Jug, ali sada komandanta Gardijske brigade, koji je ujedno i komandant OG Jug. I u završnim dejstvima - pod komandom komandanta OG Jug ili komandanta Prvog bataljona.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Doktore Forca, da li biste bili ljubazni da nam objasnite, već ste ga napomenuli... termin "do izvršenja zadatka", kada ste nam govorili o privremenim sastavima? Pomenuli ste znači formulaciju "do izvršenja zadatka". Šta to znači?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, dozvolićete da, s obzirom da se naukom bavim, da sintagmi "izvršenje zadatka" pristupim sa tog aspekta, koje normalno,

odsljikava praktičnu sferu. Sintagma "izvršenje zadatka" ima dva pojma: "zadatak" i "izvršiti". I svaki od tih pojmova u sintagmu "izvršiti zadatak" unosi svoju definiciju. U literaturi, dakle: leksikon, vojni leksikon, enciklopedija vojna, zadatak se definiše, odnosno dovodi u vezu sa ciljem koji treba ostvariti određenim snagama, na određenom prostoru, za određeno vreme. Pored toga osnovnog značenja pojma "zadatak", zadatak se navodi i kao tačka zapovesti. Pa smo rekli da je jedna od tačaka zapovesti "zadatak jedinicama". "Izvršiti" je glagol koji znači - obaviti neku aktivnost. Što znači, do izvršenja zadatka podrazumeva, da snage navedene u zadatku, na prostoru koji im je utvrđen i dodeljen, trebaju ostvariti cilj koji im je postavljen, za vreme koje im je određeno. Posmatrano od nivoa brigade ili Operativne grupe Jug do najnižeg nivoa rukovođenja i komandovanja, do odeljenja, a posebno do privremenih sastava, to je vrlo različito. Izvršiti zadatak za brigadu, moramo se vratiti u zapovest komandanta Gardijske brigade, šta znači izvršiti zadatak, onaj zadatak koji je on postavio u odluci. Izvršiti zadatak za Prvi bataljon motorizovani ili JOD 1 je mnogo manji prostor, i manje vreme, i manje snage. A u okviru jurišnog odreda može biti mnoštvo pojedinačnih zadataka, nažalost, koje sad ne možemo konkretno reći, jer nemamo pisani dokument. Ali možemo pretpostaviti na osnovu toka dejstava – svaki zadatak koji je podrazumevao: snage, prostor i vreme i obavljen je i izvršen. Što će reći, ako je bio zadatak jurišnoj grupi u okviru JOD-a da zauzme kuću ili da zauzme ulicu, kada je to uradila, ona je zadatak izvršila. U tom smislu, jasno je da se neki zadaci ne poklapaju, odnosno mnogi, sa opštim zadatkom koji je imala, recimo, Operativna grupa Jug. Ono što je vrlo bitno napomenuti prilikom izvršenja zadatka, znači sintagme "izvršiti zadatak" jeste informaciona dimenzija. Na šta se misli? Dozvolite mi da navedem primer koji su Tofflerovi [Alvin i Heidi Toffler], bračni par u svojoj knjizi "Rat i antirat" (War and Anti-War) naveli. A rekli su otprilike ovako: "1815. godine gubici kod Nju Orleansa: međusobno se poubijalo 2.000 Britanaca i Amerikanaca, jer je vest o primirju koji je potpisan u Ženevi kasnila sedam dana". Dakle, da je vest stigla na vreme, ostalo bi živo 2.000 ljudi, ljudi koji su izginuli.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Profesore Forca. Da izađemo sada na trenutak iz ovog pitanja. U to vreme, 1991. godine, da li vam je poznato, je li u

Jugoslovenskoj narodnoj armiji bilo dozvoljeno stranačko, političko organizovanje?
SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, bilo mi je poznato, apsolutno. Ja sam i tada bio pripadnik Jugoslovenske narodne armije. A ovom prilikom želim reći, ne da je bilo dozvoljeno, nego je bilo zabranjeno - kada je u pitanju JNA. S obzirom da sam naveo dokument "Zbornik dokumenata iz oblasti odbrane i bezbednosti Jugoslavije, 1990. – 1991. godine", koji je izdao VIZ, Vojno-izdavački zavod, skraćenica VIZ, Beograd 2002. godine - navodi i dokument u kome se zabranjuje stranačko delovanje u JNA. To je naredba saveznog sekretara za narodnu odbranu od 8. desetog 1991. godine, u kojoj u tački 1 stoji: "Najstrožije zabraniti svaki oblik političko-partijskog i stranačkog delovanja u: komandama, štabovima, jedinicama i ustanovama oružanih snaga. Što će reći da se ova naredba odnosi i na Teritorijalnu odbranu, jer su oružane snage SFRJ, to je poznato, činile JNA i TO. U tački 5 naredbe koju sam naveo, koja je inače imala pet tačaka, znači u poslednjoj tački, naređeno je: "Sa naređenjem upoznati celokupan armijski sastav.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala, profesore. Da li biste bili ljubazni da nam sada kažete, na primeru operacije Vukovara, koja je razlika između organizaciono-formacijskih struktura i borbenog rasporeda, to jest' poretka - baš na primeru operacije Vukovar?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Časni Sude, za one koji imaju moj izveštaj, predlažem da pogledaju stranu 70, verzija na srpskom.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Samo recite paragraf koji je broj?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Paragraf je 58.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U tom delu drugom. I narednu stranu 71 ili paragraf 60. Mi smo već, odnosno ja sam već u odgovoru na jedno od pitanja gospodina Borovića rekao šta je "formacijski", šta je "privremeno". Znači, svaka jedinica Jugoslovenske narodne armije imala je precizno utvrđenu organizaciju i formaciju, koja se jednim imenom zove "organizacijsko-formacijska struktura". Kad govorimo o organizaciji jedinice, onda podrazumevamo da je ta jedinica imala deo za: komandovanje, komandu, borbeni deo, deo za obezbeđenje i deo za podršku. Kada govorimo o formaciji, onda govorimo o tačno utvrđenom broju ljudi i sredstava. S tim u vezi, treba imati na umu da su: četa, osnovna taktička jedinica i bataljon, osnovna združena taktička jedinica - bili nepromenljive formacije. Svaka pešadijska četa je bila pešadijska četa sa tačno utvrđenim brojem ljudi i sredstava. Ta organizacijska struktura koja ima komanda, Prvi motorizovani bataljon, Drugi motorizovani bataljon, Prvi oklopni i ostali... Haubički divizion i sve jedinice koje imaju, za izvršenje zadatka, pretvara se odlukom u funkcionalnu strukturu, što možete videti, rekao sam na strani 71, paragraf 60. Znači, slika iz paragrafa 58 organizacije... organizacije Operativne grupe Jug, koju su načinile predstavljene na slici jedinice, znači Gardijska brigada i ojačanja, odlukom komandanta operativne grupe od 15. desetog, ja sam uzeo taj primer, jer je to izvanredan primer dobro urađene i zapovesti i odluke, karakterističan...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Samo trenutak.

ADVOKAT BOROVIĆ: Časni Sude, ako biste... možete i u *e-court* (elektronskoj sudnici) da vidite ovo o čemu govori gospodin Forca, tamo je čak u boji urađeno, pa može lakše da se prati. Hvala.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Recite, gospodine Forca?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dakle, ta organizacija Operativne grupe Jug prevodi se u elemente borbenog rasporeda, odnosno poretka, koji se sad ne zovu Prvi bataljon motorizovani, Drugi motorizovani bataljon, nego kao elementi borbenog poretka. U tim elementima, kao što možete videti u paragrafu 60, na levoj strani, ako je u boji, obojeno žuto - su snage za napad. I pazite sad, koliko kao elemenat snage za napad jedinica formacijskih sa ojačanjima čini taj elemenat. U konkretnoj odluci: JOD 1, JOD 2, JOD 3, JOD 4, 20. partizanska brigada, Treći bataljon 211. oklopne brigade i odred Petrova gora. U centru vidite, znači, komanda je organizacijski elemenat, formaciju ima utvrđenu. U borbenom rasporedu, taj elemenat se zove "snage za komandovanje", gde nije samo

komanda. Tu je i jedinica veze. Desna strana, takođe u boji, jesu ostali elementi borbenog rasporeda. Pa vidite, postoje tri divizion artiljerijska, ali je samo jedan elemenat snage za vatrenu podršku. Pa imate snage za protivvazдушnu odbranu, koje čini divizion PVO, snage za kontrolu teritorije, koje je svojom odlukom komandant dodelio odredu Sremska Mitrovica, i snage za obezbeđenje, koje čine jedinice koje su navedene. Znači, inženjerska četa, pozadinski bataljon i vod ABHO. Ulogu rezerve u ovom slučaju, pri ovoj odluci, odnosno u ovoj odluci, činio je Oklopni bataljon Gardijske brigade. Dakle, velika je razlika između organizacijsko-formacijske strukture i borbenog rasporeda. Organizacijsko-formacijska struktura za svaku jedinicu je precizno utvrđena. Jačina snaga koje čine određeni elementi borbenog rasporeda, ne utvrđuje se formacijom, nego odlukom u konkretnoj situaciji. To je suštinska razlika između ova dva dela.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Mislim da ste to dobro objasnili. Da li nam možete reći po vašem mišljenju, do kada je postojala potreba za jurišnim odredima i jurišnim grupama?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Govorili smo već o tome šta znači izvršiti zadatak. Što će reći, ako je naredio komandant u svojoj zapovesti od 1. oktobra: "Odlučio sam u toku noći pre svitanja, dana 2. desetog 1991. godine izvršiti dovođenje jedinica na liniju dodira, a zatim uz avio i art. podršku (trajanje art. podrške 20 minuta), energičnim dejstvom izvršiti napad u dodeljenoj zoni - u sadejstvu sa JTO...", što znači jedinicama TO "...i jedinicama JNA, sa ciljem: razbiti snage neprijatelja, zauzeti grad i uspostaviti režim u zoni dejstva Gardijske brigade". Dalji deo nije konkretno bitan za odgovor na pitanje. Dana 18. jedanaestog 1991. godine, prema dokumentima koji su poznati, predala se i poslednja grupa sa Mitnice, čime *de facto* prestaje potreba za postojanjem jurišnih odreda.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. A da li i jurišnih, naravno, grupa? Čisto formalno da odgovorite?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Mo... za jurišne grupe možda i ranije. Ali one su u sastavu nižih elemenata.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, šta je osmatračnica komandira čete pri napadu na naseljeno mesto? Dakle, u samom napadu na naseljeno mesto?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno. Već smo govorili o tome šta je komandno mesto, šta je osmatračnica i koja je razlika između njih. Ovo pitanje shvatam kao *specificum* osmatračnice baš u napadu na naseljeno mesto. Vidite, sva pravila, borbena pravila jedinica tretiraju napad kao vid borbenog dejstva. U tom smislu, kad se govori o osmatračnici komandira čete, onda je to utvrđeno Pravilom četa - vod. Uvek se u svim pravilima, jer je to specifičan oblik dejstava, pored opštih odredbi koje se odnose za napad, kao jedan od vidova borbenih dejstava, ne oblika, kako je bilo u izveštajima eksperata Tužilaštva, navode i specifičnosti tog vida borbenih dejstava, koje se odnose na napad u šumi, nasilni prelaz reke, nekad se to zvalo "forsiranje", i posebno - napad na

naseljeno mesto. U tom smislu shvaćeno, osmatračnica komandira čete, u napadu na naseljeno mesto, nije što i osmatračnica komandira čete u, nazovimo tako, klasičnom napadu na brdsko-planinskom zemljištu. Naime, osmatračnica komandira čete, s obzirom da komandir čete zadatke uvek po Pravilu, izdaje neposredno na terenu, je tamo gde se on nalazi. To ne mora biti neka stabilna osmatračnica za duže vreme, kao što je to u klasičnom napadu. Dakle, da zaključim - u napadu na naseljeno mesto, komandir čete izdaje zadatke na terenu. I osmatračnica komandira čete je ono mesto gde se on nalazi. To može biti, u zavisnosti od odvijanja napada: jedna, pet, deset ili pedeset kuća.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, u napadu na naseljeno mesto, komandir čete, odnosno četa, koristi u naseljenom mestu - vezu. Koja je osnovna veza u četi pri napadu na naseljeno mesto?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, i odgovor na ovo pitanje *explicite* sadržan je i utvrđen u Pravilu četa - vod. Dakle, osnovna vrsta veze u napadu na naseljeno mesto je - radio veza. Mnogi su razlozi koji to mogu opredeliti. Ako znamo koje sve vrste veza postoje, između ostalog, istorijski poznato. A i u savremenim uslovima, jedan od najtežih oblika napada, jeste napad u urbanoj sredini. Otuda, a imajući u vidu šta ima komandir, izbegavati... kurirsku vezu. Jer, radio veza sa sredstvima kojima raspolaže komandir, neće dovesti u pitanje da čovek, vojnik, koji je određen za kurira, mora da ode, da bi preneo neku informaciju ili naređenje. Iz tog razloga, osnovna vrsta veze, a i Pravilom utvrđeno je - radio veza.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Kada govorimo o radio vezi, da li veza umreženih motorola predstavlja isti taj pojam?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, motorola je sredstvo veze...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: ...radio.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Pomenuli ste kurire. Po pravilima i u praksi, ko i kako određuje kurire komandira čete?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Postoji u Pravilu održavanja veze... pravilo, koje kaže da: "vezu određuje pretpostavljeni, a odgovoran za nju je potčinjeni". Što znači, kada je u pitanju kurirska veza, komandir čete ima tri voda, ako govorimo o konkretnom komandiru čete Treće. Svaki vod je dužan da komandiru čete odredi kurira, jer ih on nema. To isto, učiniće komandir čete, ukoliko komandant bataljona zahteva od njega da održavaju kurirsku vezu.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Ne bih vas vraćao na neke konkretne stvari i ono što smo čuli ovde u Sudu. Moje pitanje glasi, što je vrlo važno za Sud: da li nam možete reći, kakav je odnos organa bezbednosti brigade i komandira čete - u borbenim dejstvima? Mislim pri tom i na borbeno dejstva u konkretnoj situaciji?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Kada u opštem smislu govorimo o bezbednosti, onda govorimo o dva aspekta : opšti bezbednosni aspekt i kontraobaveštajni aspekt. Organ bezbednosti, ja se izvinjavam, nisam... organ bezbednosti, mislim nisam se tim poslovima bavio, ali poznato mi je, prema njihovom pravilu. Organ bezbednosti izvršava

ove druge poslove, kontraobaveštajne pre svega. S tim, da u svojim zadacima, organ bezbednosti može učestvovati i u otkrivanju kriminala i drugih posledica... uzroka, odnosno - onoga što utiče na bezbednost. Opšti aspekt bezbednosti je u nadležnosti komandovanja, ne kontraobaveštajni. Znači, komandovanje se ne bavi kontraobaveštajnim radom, nego opštom bezbednošću: zaštitom ljudi, sredstava, podataka, materijalnih sredstava. U tom smislu, organ bezbednosti brigade i organ bezbednosti mogu i moraju da sarađaju. S tim da komandir čete, koji je zadužen za opštu bezbednost, ne mora da zna, niti je organ bezbednosti dužan da mu to kaže - koji su to: metodi, postupci i razlozi koje primenjuje organ bezbednosti.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala vam lepo. Profesore, da li nam možete reći šta znači pojam "komanda mesta", kako se određuje komandant mesta, ko ga određuje? I ako možete bliže da nam kažete koje su sve nadležnosti po vojnim pravilima koje ste vi imali u vidu, komandanta mesta?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dozvolite samo da...

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Samo izvolite?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U dokumentima Operativne grupe Jug i naređenjima, odnosno, aktima komandovanja od strane komandanta Prve vojne oblasti, u više slučajeva, odnosno navrata, naređeno je da se formiraju komande mesta. Kao primer, mogu da navedem naređenje komandanta Operativne grupe Jug od 9. jedanaestog 1991. godine. To naređenje je broj 340-1, gde se kaže da se formiraju komande u selima Negoslavci sastava, i sad nabroja: major Vukašinić Ljubiša za komandanta mesta, zamenik kapetan Božić i član komande Janković Sretko, i da ne nabrojam dalje, komanda za rejon: Ovčara, Jabukovac, Grabovo i komanda za selo Berak. U tom, odnosno u tim dokumentima koji su naređenjem naredbodavno određivali ljude, stoji da se organizuje vlast u skladu sa Pravilom službe i odgovarajuće odredbe koje se odnose na kasarnsku službu. I da se preduzmu sve mere u cilju sprečavanja upada diverzantsko-terorističkih grupa i vršenja terorističkih akcija. Takođe, naređeno je da se sačini uputstvo za rad i da se obezbede uslovi za život i rad stanovništva. Ja moram ovom prilikom da kažem, da krenem od ovog poslednjeg, da nisam kao veštak imao priliku da vidim uputstvo za rad komande mesta. Mogu samo da pretpostavim da su to komande radile, one koje su bile komande mesta. Konkretno, u operaciji Vukovar, na dužnost komandanta mesta određivana su lica ranga komandanta bataljona ili divizionara, jer je to isti rang. I kao što smo videli iz konkretnog primera, iz komande, gospodin Vukašinić je bio iz komande Gardijske brigade, konkretno, iz organa bezbednosti, zamenik načelniku organa bezbednosti. Dakle, na tu dužnost nisu mogli biti određivani, niti su određivani komandiri četa. Kao što je komandant Gardijske brigade izdavao naređenja koja smo pomenuli u organizaciji komandi mesta, tako su i potčinjeni njemu komandanti, konkretno 80. motorizovane brigade, u skladu sa naređenjem komandanta Gardijske brigade, odnosno OG Jug, izdavali svoja naređenja za formiranje komandi mesta. Mi smo rekli da se komanda mesta, njene nadležnosti, vezuju za Pravilo službe. Pravilo službe u oružanim snagama ne pominje komandu mesta, nego garnizon, i to od tačke 78. I govori se o tome šta je garnizon, ko se određuje za komandanta garnizona, ko je... šta se sve mora raditi u garnizonu, i tako dalje. Dovodeći u vezu naređenje da se postupi po Pravilu službe, a po principu garnizon – komandant – komanda garnizona, a vraćajući se u naređenja koja su

izdavana, očigledno je sledeće: da je komandant mesta disciplinski bio pretpostavljen onima koji su se u tom mestu nalazili. Znači, on njima nije bio nadležan da izdaje zadatke, u smislu borbenih dejstava, i da utiče na njihove zadatke. Ali je morao, i bio obavezan da vodi računa o redu i disciplini. I kako tamo stoji čak u naređenju, i da sprečava maltretiranja. Iskustveno poznato, komandant mesta, s obzirom da stoji u naređenju da spreči upad diverzantskih i drugih grupa, imao je obavezu da donese znake za raspoznavanje. Što će reći, da se u mesto, gde je taj komandant, nije moglo ući, a da se to ne zna. Jer to je, pre svega, zbog onoga što je naredio komandant Gardijske brigade, odnosno OG Jug, ali i zbog zaštite svojih ljudi, i zbog discipline u zoni odgovornosti. Jer, sva lica koja se kreću u toj zoni, iz mesta u mesto, morali su to znati.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala, profesore. Vezano ili ne vezano za komandanta mesta, postaviću vam jedno pitanje, koje nas ovde interesuje u sudnici. Ko može da naređuje komandiru, odnosno komandantu jedinice vojne policije u brigadi?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Mi smo znači imali u konkretnoj operaciji Vukovar dva nivoa jedinica vojne policije. To su bataljoni vojne policije, Prvi i Drugi u Gardijskoj brigadi, i četa vojne policije u 80. motorizovanoj brigadi. Zadatke, pošto je linijski sistem komandovanja, svim komandantima u brigadi, mislim na komandante u Gardijskoj brigadi bataljona, ili prvopotčinjene, ako je u pitanju 80. motorizovana brigada - izdaje komandant brigade, odnosno - zamenik komandanta, ukoliko je ovaj odsutan, a ovlasti ga.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. U brigadama koje su imale i četvu vojne policije, na primer 80. motorizovana brigada, da li nam možete reći tamo ko naređuje komandiru vojne policije, dakle jedan konkretan primer iz Vukovara koji mi imamo?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, komandiru čete vojne policije u brigadi 80. motorizovanoj, zadatke je mogao da izdaje komandant 80. motorizovane brigade.

ADVOKAT BOROVIĆ: Časni Sude, ja se izvinjavam. Ovde, pošto komandiru čete vojne policije bilo je pitanje i odgovor, a u transkriptu piše komandant.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ne, ne. Čete je komandir.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu je. Dakle, komandiru čete vojne policije 80. kragujevačke brigade - ko može da izda naređenje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Komandiru čete vojne policije po Pravilu, zadatak izdaje pretpostavljeni, a njemu je u linijskom sistemu komandovanja pretpostavljeni - komandant 80. brigade.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. A da li može načelnik štaba da mu izda naređenje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Može, ako ga komandant ovlasti.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: I još jedno potpitanje, ako mi ne zamerate? Da li komandir čete pešadijske jedinice može da komanduje četom vojne policije? Konkretno,

da li je komandir Treće motorizovane čete, kapetan Radić, mogao komandovati nekom drugom četom vojne policije ili ne?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Komandir čete nije školovan za to, niti je postavljen na to formacijsko mesto. Dakle, odgovor je ne.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Ko se u napadu određuje na takozvani glavni pravac napada, u teoriji i u praksi?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Na glavni pravac napada, i pravilski i iskustveno, određuju se najsposobnije jedinice. Pojam "najsposobnija jedinica" u sebi sadrži da su to najosposobljeniji pripadnici te jedinice, da su popunjeni najboljim sredstvima što ta jedinica ima, a posebno, da je kod te jedinice visok moral.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. Gospodine Forca, vi ste nakon ovog svog nalaza dali neke svoje zaključke na kraju samog nalaza. Pa pošto nas najviše interesuju neki konkretni zaključci, da li biste pronašli zaključak broj 24 i isti pročitali? Da li biste bili ljubazni? Znači, tačka u zaključku broj 24. Pre nego što to uradite... U stvari da, izvolite. Jer ne možemo sve zaključke čitati, nemamo vremena... sve tačke zaključaka, pa ova me interesuje posebno?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: "Komandir Treće motorizovane čete Prvog motorizovanog bataljona, kapetan Miroslav Radić, prema dokumentima Motorizovane brigade (JOD 1), u borbenim dejstvima je obavljao i funkcionalnu dužnost – komandir Treće jurišne grupe. U početnim dejstvima, sadejstvovale su mu jedinice TO Vukovar, odredi Petrova gora i Leva Supoderica. Zadatke od komandanta..."

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Da li bi laganije mogli?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. "...Zadatke od komandanta Prvog motorizovanog bataljona JOD 1, istovremeno su primali i kapetan Radić i komandant TO Vukovar Dušan Jakšić, kasnije Miroljub Vujović, kao i komandant odreda Leva Supoderica, Milan Lančuzanin Kameni od vremena kada su odredi TO pridati Prvom motorizovanom bataljonu JOD 1". Dakle, kapetan Miroslav Radić nije bio pretpostavljeni komandantima navedenih odreda TO.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala lepo. Sve ove tačke druge čete imati priliku verovatno da tumačite na pitanja kolega. Međutim, da li biste bili ljubazni, da ne bi bilo nikakvih nejasnoća, da nam kažete šta znači ova tačka 27? Gde vi pominjete izvesni TO? Pitanje konkretno na koji ste... na koje jedinice TO ste mislili, i šta tačno ovo znači? Pre nego što vas pitam za sledeće tačke?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da pročitam tačku?

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Pa pročitajte u sebi, ali nam recite šta znači to tumačenje? Možete da pročitate i zbog Suda, da. Izvolite?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: "Angažovanje Treće MTC, motorizovane čete, kao Treće jurišne grupe u borbenim dejstvima u operaciji Vukovar, trajalo je do osvajanja Milovog brda (10. jedanaesti 1991. godine, prema dnevniku MTB). A najkasnije do 14. jedanaestog 1991. godine, odnosno do odluke komandanta OG Jug, strogo pov. Broj 398-

1, od 8.00 časova 14. jedanaestog 1991. godine. Od tog vremena, iz sastava Treće jurišne grupe, izuzete su sve jedinice TO i nisu bile pod komandom kapetana Miroslava Radića".

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. E, upravo ova zadnja rečenica, da li biste bili ljubazni da je objasnite časnom Sudu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, kao što sam već napomenuo. U izradi mog izveštaja, koji je dostavljen vama, koristio sam pre svega, brojna dokumenta, od kojih sam naveo u prethodnom mom veštačenju odluke komande OG Jug... komandanta OG Jug i rukom pisani ili prepisani ratni dnevnik Prvog motorizovanog bataljona, koji je sačinio zamenik komandanta, i koji je pristupan. U tom smislu, ova odredba odnosi se na to da su osvajanjem Milovog brda 10. jedanaestog 1991. godine - prestali razlozi da postoji Treća jurišna grupa, koju je u svojim zabeleškama rukom pisanog dnevnika, prepisanog, navodio zamenik komandanta Prvog bataljona, koji je Treću četvu u tom do... dokumentu nazivao Trećom jurišnom grupom. Odlukom komandanta OG Jug, 14. jedanaestog, razdvojili su se, razdvojeni su fizički i po zadatku - Prvi motorizovani bataljon i JOD 1. Prvi motorizovani bataljon, formacijski sastav, dobio je drugi zadatak. U toku borbenih dejstava, u jedinice Prvog motorizovanog bataljona raspoređivani su dobrovoljci i teritorijalci, izvinjavam se, pripadnici TO, pre svega iz Republike Srbije. U tom smislu, odnosi se zadnja rečenica - da su svi koji su raspoređeni u Treću četvu, koju je zamenik komandanta okarakterisao kao jurišnu grupu, izvučeni iz čete. I da je kapetan Radić od 10. faktički, prema pisanom dnevniku ili po odluci od 14. - ostao samo sa vojnicima, kako mi to kažemo, ročnim sastavom, odnosno vojnicima koji služe vojni rok.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. A da li biste još samo pojasnili, vrlo precizno da odgovorite, kada se kaže "jedinice TO", da li se pod tim jedinicama koje su sada izdvojene, podrazumeva TO Petrova gora i odred Leva Supoderica ili ne?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ne.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Apsolutno ste u to sigurni?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala. I da li biste bili ljubazni da ukratko, pošto se već približavamo kraju, pročitate tačku 29 vašeg zaključka?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: "Jedinica kapetana Miroslava Radić – Treća motorizovana četa, samo formacijski sastav, nakon zauzimanja Milovog brda, obavljala je redovne zadatke po završetku borbenih dejstava, i pripremala se za povratak u Beograd. Svakako, preduzimajući sve mere obezbeđenja u rejonu rasporeda - do tog povratka 24. jedanaestog 1991. godine".

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine profesore. I pre nego što imam jedan predlog za Sud, da li bi napravili napor i Pretresnom veću rekli kako glasi tačka 30 vašeg zaključka? I nećemo više čitati nijednu tačku. Pretpostavljam da kod svih tačaka vi svog nalaza ostajete, je l' tako?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Tačka 30: "Formacijske jedinice kojima je komandovao kapetan Miroslav Radić, nakon zauzimanja Vukovara, a najranije od 18. jedanaestog 1991. godine, nisu imale nikakve zadatke u vezi transporta i obezbeđenja

konvoja zarobljenih hrvatskih paravojnih formacija, civila i ranjenika. Sa velikom vjerovatnoćom, može se tvrditi... se može tvrditi, da je usmenim naredjenjem (preko sredstava veze) Treća četa (kapetan Radić), samo vojnički sastav... dobila je zadatak od komandanta Prvog motorizovanog bataljona - da obezbedi krug bolnice u Vukovaru dana 19. jedanaestog 1991. U kasnim popodnevrim satima, dana 19. jedanaestog 1991. jedinice Treće MTČ na obezbeđenju bolnice u Vukovaru, smenila je jedinica vojne policije (Drugi bataljon vojne policije Gardijske brigade) što i jeste vojno-policijski zadatak".

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala, gospodine profesore.

ADVOKAT BOROVIĆ: Sada časni Sude imam jedan predlog. Samo bih molio jednu instrukciju, ako biste bili ljubazni da date ovom timu Odbrane. Ja bih predložio da se uvedu dokumenta uz ove nalaze, a i sam nalaz i mišljenje veštaka vojne struke. Tražim instrukciju: da li da prvo predložim uvođenje dokumenata koji će... koji se nalaze i koje sam dostavio taksativno, pa onda da pređem na ovaj drugi predlog? Da li bi to bilo možda praktičnije? Jer bih u tom slučaju, dakle ne sažetak fus nota, nego dokumenata, ovo je drugi papir, pa bih zamolio koleginicu da pročita brojeve, pošto sam se ja malo umorio, ako mi ne zamerite, da pročita brojeve svakog tog dokumenta. I oni se nalaze u *e-court* sistemu. I onda bih predložio... a sve ove dokumente, poziva se... Možemo da, ako nemate, da preko službenika Suda dostavimo - da imate pred sobom englesku verziju onoga što predlažemo, a mislim da imate. Daj. Trudio sam se malo da olakšam ovu komunikaciju da ne bismo sate gubili na listanje fascikli koje ovde postoje pored mene. Dakle, na sve te dokumente u svom nalazu poziva se profesor Forca. Oni su tu navedeni. I ja bih onda zamolio da kolegunica čita jedan po jedan? Ili mislite da ima neki praktičniji način da olakšam Sudu? Ja ću da ga prihvatim.

SUDIJA PARKER: Vi prvo želite da ponudite sam izveštaj a onda i dokumente koji se nalaze na ove dve strane. Da li su to dokumenti koji se spominju u nalazu i koje vi želite da posebno uvrstite u dokazne predmete? Da li je to tačno? Ja ne znam da li su drugi zastupnici bili u prilici da pregledaju to i da kažu da li imaju nekih prigovora. Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Pa ja bih prvo morao da pogledam spisak, časni Sude.

SUDIJA PARKER: U redu. Gospodine Boroviću, posle pauze za ručak razmotrićemo ovo pitanje, s obzirom da smo već prešli predviđeno vreme. Tako će i Tužilaštvo biti u prilici da tokom pauze za ručak pregleda te dokumente i da vidi da li ima nekih prigovora. Dakle, prekidamo sada sa radom i nastavljamo u 14.00 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Gospodine Boroviću?

ADVOKAT BOROVIĆ: Hvala, časni Sude. Dakle, časni Sude, predlažem da se nalaz i mišljenje veštaka vojne struke profesora doktora Force uvede kao dokaz. Inače u *e-court* se vodi kao original broj 2D12-0456, a prevod je 2D12-0569.

SUDIJA PARKER: Usvaja se u spis.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 798, Časni Sude.

ADVOKAT BOROVIĆ: Mislim da prvi broj nije dobro ušao, časni Sude. Greška je sada u transkriptu. Dakle, prvi broj originalne verzije glasi 2D12-0456. Mislim da je sada u redu. U redu. Hvala. Časni Sude, ja sam u pauzirazgovarao, naravno, sa kolegom iz Tužilaštva, i onda smo se dogovorili oko svega vezano za ove dokaze, pa bih sada, ako vi nemate ništa protiv, zamolio koleginicu, samo u funkciji nekog ko će da pročita jedan po jedan predlog, a nakon izjašnjanja tužioca, svaki od ovoga što pročitamo, predlažem da se uvede u dokaz? Ako dozvoljavate?

SUDIJA PARKER: Ja zaključujem da sa druge strane ne očekujete nikakvo protivljenje?

TUŽILAC WEINER: Ne protivimo se ničemu, osim dve stvari. To je broj 10, a on je povučen.

ADVOKAT BOROVIĆ: Što se tiče broja 10, mi ga nećemo ni čitati. Poštujemo dogovor sa vama, kolega. Znači, neće ga biti u tekstu koji će pročitati kolegunica.

TUŽILAC WEINER: I broj 6. On je samo delimično preveden. Mi smo preveli možda još nekih deset do 15 delova i mi ćemo ih uvesti vezano za komandnu odgovornost... izvinjavam se, komandovanje i rukovođenje. Tako da će biti dodatnog prevođenja.

ADVOKAT BOROVIĆ: Saglasan sam s ovim predlogom uvaženog kolege, znači nemam protiv.

TUŽILAC WEINER: Dogovorili smo se onda. Hvala vam.

(Pretno veće i Sekretarijat se savetuju)

ADVOKATICA GUDURIĆ: Dobar dan, časni Sude. Prvi dokument je "Zakon o vojnoj obavezi" a to je e-court referenca 2D12-1003.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 799, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Drugi dokument su "Pravila o mobilizaciji u oružanim snagama SFRJ". To je e-court referenca 2D12-1026.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 800, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Sledeći je "Strategija oružane borbe", *e-court* referenca 2D12-0732.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 801, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Sledeći je "Neka pitanja i problemi komandovanja i rukovođenja u oružanim snagama SFRJ", referenca ecourt 2D12-0001

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 802, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Zatim imamo "Pravilo pešadijskih vodova, planinskih i brdskih". To je prema Pravilu 65ter, dokument 2D-0002 a referenca e-courta je 2D02-0050.

SUDIJA PARKER: Prihvata se. I dodaje se u dokazni predmet prema dodatnim odredbama pravila kada ona budu prevedena.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Časni Sude, kao što ste videli, ovaj dokument već ima dva prevoda.

SUDIJA PARKER: Onda znači da ćemo zauvek prevoditi, a shvatam da bi to bio dokazni predmet broj 803?

sekretar: To je tačno, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: "Pravila službe oružanih snaga SFRJ", 2D12-1148.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: Dokazni predmet broj 804, Časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: "Priručnik za komandire vodova", referenca e-court 2D12-1372.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: 805, dokazni predmet broj 805, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: "Zbirka dokumenata vezano za odbranu i bezbednost SFRJ od 1990. do 1991. godine". Broj je 2D12-0098.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 806, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Broj 10 je povučen. Broj 11 je sažeti dnevnik Prve motorizovane brigade. A broj je 2D14-0001.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 807, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: "Izveštaj komande Gardijske motorizovane brigade kancelariji SSNO koju je potpisao načelnik štaba potpukovnik Miodrag Panić". To je broj prema Pravilu 65ter 943, a e-court referenca je 0327-1179.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 808, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Zatim imamo poverljivu zapovest komande Prve vojne oblasti od 16. oktobra 1991. godine, referenca e-courta je 0D00-01578 (u transkriptu 0D00-0157).

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 809, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: Sledeći je" Poverljiva zapovest komande Prve vojne oblasti od 17. novembra 1991. godine" a referenca u *e-court*u je 2D12-0999.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 810, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: I još jedan dokument Tužilaštva prema Pravilu 65ter koji ima broj 954. To je strogo poverljiva zapovest od 2. novembra 1991. godine. Referenca *e-court*a 0327-1208.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 811, časni Sude.

ADVOKATICA GUDURIĆ: I na kraju "Izveštaj Vlade SRJ ekspertske komisiji formiranoj na osnovu rezolucije Saveta bezbednosti UN" broj 780/92, Beograd, 3. novembra 1992. godine. Referenca u *e-court*u je 2D12-1317.

SUDIJA PARKER: Prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 812, časni Sude.

ADVOKAT BOROVIĆ: Ja se zahvaljujem boljem delu... delu moga tima.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: I gospodine Forca, da li vi na kraju imate bilo šta da kažete u vezi vašeg nalaza, pošto sam ja ovim završio svoje glavno ispitivanje? Da li imate nešto da dodate?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, gospodine Boroviću. Jedino da ponovim ono što sam već rekao. Znači da je izveštaj predat u avgustu zbog procedura prevođenja i drugih procedura i da je, znači, sastavljen kako je sastavljen - na osnovu brojnih dokumenata, pre svega, dokumenata koje mi je Odbrana dostavila na uvid.

ADVOKAT BOROVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala, gospodine profesore.

ADVOKAT BOROVIĆ: Časni Sude, kao što sam rekao, ja sam završio glavno ispitivanje, nadam se u roku?

SUDIJA PARKER: Mnogo vam hvala, gospodine Boroviću. Gospodine Domazet, izvolite?

ADVOKAT DOMAZET: Hvala, časni Sude.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT DOMAZET

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Dobar dan, gospodine profesore.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dobar dan.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Ja sam Vladimir Domazet, jedan od advokata gospodina Mrkšića, pa ću vam u ime njegove Odbrane postaviti nekoliko pitanja. Najpre nešto iz onog prvog dela vašeg nalaza. Ja gde god budem mogao, pozivaću se na stranu ili paragraf, da bude lakša i nama komunikacija, a da bi i strane u postupku mogle lakše da prate. Naravno, pridržavajući se da govorimo polako, da bi uspelo da u transkript uđe ono što pitam. Na strani 11 vašeg nalaza, govorite o Gardijskoj motorizovanoj brigadi, kao elitnoj jedinici - i u ljudskom i u materijalnom resursu, ali naročito u ljudskom. I ne bih vam u vezi toga posebno postavljao pitanje, jer ste dosta jasno to opisali. Ali bih jedno drugo pitanje u vezi toga postavio kao vojnom stručnjaku, jer ste cenili neke odluke

i komande Prve vojne oblasti u vezi "operacije Vukovar". Pa je moje pitanje: da li smatrate kao vojni stručnjak, da je bilo opravdano ovakvu jednu jedinicu, koja je imala svoje posebne namene, upotrebiti za "operaciju Vukovar", odnosno za ovo za šta je i upotrebljena?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, sve jedinice Jugoslovenske narodne armije imale su utvrđene svoje zadatke i nadležnosti. S tim u vezi, prioritetan... prioritetan zadatak Gardijske motorizovane brigade nije bio ovaj za koji je upotrebljena. U tom smislu ja, pre svega, veštačim o sistemu rukovođenja od brigade do odeljenja. I na pitanje gospodina Domazeta, mogu da kažem sledeće. Prvo, nije mi poznato kao ekspertu zbog čega je Gardijska brigada upotrebljena u "Operaciji Vukovar". Mogu da na nivou pretpostavke kažem, znači, na nivou pretpostavke, da verovatno, poznajući sastav Gardijske brigade u onom kvalitativnom smislu, i poznajući odgovornosti ljudi, odnosno vojnih lica, bilo da su to starešine, civilna lica ili vojnici, da se vojno rukovodstvo u tom smislu odlučilo na... da izda zadatak Gardijskoj brigadi kakav je izdao, što nije njen prioritetan zadatak. A nisu mi poznati razlozi zašto su to uradili. Ako bih ja bio u prilici da kažem, da sam komandant, najbolje je jedinice upotrebljavati za ono za šta su namenjene. Ne znam da li sam bio jasan, gospodine Domazet?

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Hvala. Hvala vam na ovom odgovoru. Sad bih vas molio, imam dva pitanja u vezi onog što ste na strani 47 u pogledu komandne odgovornosti i odgovornosti potčinjenih, dakle paragrafi od 113 do 119. Govorili ste ovde o onom uputstvu o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ iz 1988. godine. Najpre moje pitanje: da li vam je poznato, da li se ovo odnosilo na slučaj agresije na SFRJ i međunarodni sukob ili ne?

TUŽILAC WEINER: Ulažem prigovor na ovo pitanje, časni Sude?

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: On traži pravno mišljenje u pogledu primene određenih međunarodnih propisa na ono što opisuje kao "agresiju"?

SUDIJA PARKER: Vi ovde postavljate pitanja o pravnim stvarima, zar ne, gospodine Domazet?

ADVOKAT DOMAZET: Pa ja... Tačno je, časni Sude, da postavljam ovo pitanje, ukoliko je to poznato, ovaj, veštaku koji je i profesor i doktor vojnih nauka, ukoliko mu je to poznato. Ukoliko ne, on će reći da... da to nije njegov domen, jer je i u tački 119 govorio o jednom takođe pravnom pitanju, što će biti moje sledeće verovatno pitanje.

SUDIJA PARKER: Problemi sa pravnim pitanjima gospodine Domazet jesu u tome što je uloga ovog Pretresnog veća da odlučuje o pravnim pitanjima a tema, u stvari, nije ona koja se odnosi na ekspertizu o pravu u bivšoj Jugoslaviji. Dalje, iako svedok možda zna vojne aspekte, on ne može da tvrdi da je vojni pravni ekspert. Prema tome, mislim da vaše pitanje treba da se ostavi po strani.

ADVOKAT DOMAZET: Hvala, časni Sude. Neću ga onda postaviti. Samim tim... obzirom da je i tumačenje koje je ovaj veštak izneo na strani 119 više pravne prirode, samim tim neću ni to pitanje postaviti znači.... dakle, to stoji u nalazu. Hvala.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Sad bih vas molio da pogledate gospodine Forca paragraf 55. To je stranica 68... i vaš komentar u ovom paragrafu. Da li ga dobro razumem kao vaš kritički stav i kritiku načina na koji je komanda Prve vojne oblasti organizovala Operativnu grupu Jug? Da je po vama to suprotno teorijskim i odredbama Pravila, sa razloga koje ste objasnili - da se u principu operativna grupa formira od više brigada, i da se određuje posebna komanda. Je li možete malo to da objasnite, molim vas?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, kako je naveo gospodin Domazet, u paragrafu 55, ja sam se kritički osvrnuo na način formiranja Operativne grupe Jug. Kad kažem "na način formiranja Operativne grupe Jug", mislim od momenta kada je dužnost komandanta OG Jug preuzeo pukovnik Mrkšić. Izučavajući, pre svega teoriju, koja se odnosi na privremene sastave, koja je i navedena u izveštaju mom napred, gde se govori o privremenim sastavima... I mogu reći da su i veštaci tužioca navodili ista... slična dokumenta. Ja sam naišao na nekoliko odrednica eksperata, pre svega, u dokumentu koji je sada zvanično usvojen: "Neka pitanja i problemi rukovođenja i komandovanja oružanim snagama SFRJ", gde se isto govori o privremenim sastavima. I u tim teoriskim izvorima, kada se kaže "privremeni sastav, operativna grupa", onda se navodi šta nju može da čini. Nju može da čine: korpusi, divizije... i više brigada. Jer, to je znači jedan nivo koji organizacijski nije propisan, kao što je to korpus, ili kao što je to brigada, ili kao što je to divizija. I između ostalog, kada je u pitanju formiranje operativne grupe od više brigada, načelno, preporuka je da se formira posebna komanda. Što u slučaju formiranja Operativne grupe Jug - nije urađeno. A u Operativnoj grupi Jug bile su: Gardijska brigada, 20. partizanska brigada i 80. motorizovana brigada, u tom vremenu u kom sam ja vršio analizu. Naime, došlo je praktično do potčinjavanja jedinica istog ranga. Odnosno - komandantu Gardijske brigade, koji postaje komandant operativne grupe - potčinjene su jedinice ranga brigade. To sam ja analizirao i u kasnijem delu teksta. Šta je to proizvelo? Naime, komandant na primer, komandant 80. motorizovane brigade bio je u istoj ravni sa svojim komandirima čete. Jer u jednoj zapovesti koju smo spominjali, u odluci komandanta Mrkšića, izviđačka četa te brigade predstavlja rezervu, kao element borbenog rasporeda. Elementima borbenog rasporeda komanduje komandant. Drugo, u istu ravan, s obzirom da je tako određeno ko da čini operativnu grupu, dovođeni su komandanti brigada i komandanti bataljona. Jer je komandant JOD 1 ili komandant Prvog motorizovanog bataljona - bio prvopotčinjen komandantu Gardijske brigade, odnosno komandantu OG Jug. U tom smislu, ja sam... ceneći ovo što sam vam rekao i svoja istraživanja, stava da - komanda Prve vojne oblasti nije baš poštovala te odredbe kad je formirala OG Jug. Napominjem opet, od momenta kada je dužnost preuzeo pukovnik Mrkšić.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Da li možete da se izjasnite da li je to moglo da utiče ili je uticalo na samo komandovanje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Pa vidite, da vam kažem iskreno... izvršenje zadatka je povezano i sa Pravilom službe. Zadatak koji se dobije - mora se izvršiti. Pretpostavljam

da u smislu kakve su bile karakteristike ljudi, odnosno oficira, pre svega Gardijske brigade, da su oni prihvatili taj zadatak. A svakako da to utiče na komandovanje.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Hvala vam, gospodine Forca. Sada vas molim da pogledate paragraf 45 na 66 strani vašeg nalaza. Tu govorite o zoni dejstva Gardijske motorizovane brigade u početku, a Operativne grupe Jug nešto kasnije. I dajete tačno granice te zone. I navodite da je bolnica u Vukovaru bila izvan zone Operativne grupe Jug sve do, po vama, 19. jedanaestog 1991. godine, kada je došlo naređenje, koje citirate. Jesam li dobro razumeo taj deo? A ovo vas pitam zbog toga što je jedan svedok Tužilaštva, mislim da je bio Trifunović, izjavio da je bolnica bila u zoni Operativne grupe Jug?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, prema dokumentima sa kojima sam ja raspolagao, zona, odnosno svaka zona ima četiri dimenzije: ispred, pozadi, desno i levo. Ovo na šta se odnosi pitanje gospodina Domazeta je ispred. I prema dokumentima u kojima komandanti govore o zoni, brigada je Gardijska sa OG Jug napadala do reke Vuke, a preko reke Vuke je napadala taktička grupa Sever. U tom smisli sam shvatio da je komandant Prve vojne oblasti svojim naređenjem - da Gardijska brigada, odnosno OG Jug, nastavi dejstvo i zauzme bolnicu, ja shvatio da je to - produženje zone Gardijske brigade, odnosno OG Jug.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. A da li ova, to je jedna od poslednjih rečenica, da je taj zadatak koji je dobila da dakle deluje prema bolnici, stoji u sadejstvu sa TG Sever? Da li to znači da je i... i grupa Sever i dalje bila na neki način odgovorna, ili to ne znači?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Oprostite, hoćete mi...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Pa pogledajte poslednju rečenicu...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, ja sam pročitao, ali na šta odgovorna?

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Tu stoji, jer je upravo Operativna grupa dobila zadatak da u sadejstvu sa TG Sever zauzme bolnicu...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dakle...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE:... 19. jedanaestog do 10.00 časova.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U skladu sa onim što sam govorio - šta je sadejstvo, znači i zadatak TG Sever...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... je podrazumevalo to.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala lepo. Sada bi vas molio da pogledate paragraf 101, na 86 stranici BHS verzije. Kada govorite tu o evakuaciji bolnice, kažete da je to bila aktivnost od najvišeg značaja, i obrazlažete da su u toj aktivnosti uzele učešće i organi bezbednosti Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, i citirate deo iz ratnog dnevnika. Šta po vama znači dolazak takve jedne ekipe organa bezbednosti Saveznog

sekretarijata za narodnu odbranu - povodom evakuacije bolnice ili ne... nekog zadatka u vezi toga?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ja precizno ne znam, znači nemam dokument kojim je naređeno tim organima da dođu u zonu Operativne grupe Jug. Osim što se iz drugih dokumenata može videti da su ti organi trebali da vrše trijažu prisutnih u bolnici, jer je bilo indicija da su se u bolnicu sklonili i oni koji nisu: ranjeni, bolesni, povređeni.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Da. Da li to znači gospodine Forca, da iz ovog što ste rekli, da je jedan od njihovih zadataka bio to da učestvuju u selekciji i odvajanju tih pripadnika od civilnog stanovništva, ili od onih civila u bolnici, ako se radi o bolnici?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, od onih koji su bili povređeni i ranjeni, kojima je logično mesto da se nalaze u bolnici.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Čini mi se, nemam ovde ovo, ali setičete se da ste pominjali i prisustvo tada pukovnika Nebojše Pavkovića u to vreme. Da li se sećate toga? I da li je pukovnik Nebojša Pavković, po onome što ste vi proučavali u to vreme - bio, i u kom svojstvu na ovoj teritoriji Vukovara?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Što se tiče boravka generala Pavkovića, za to postoji naređenje načelnika kabineta Saveznog sekretara za narodnu odbranu, u kome se pominje da će on biti predstavnik kabineta u zoni operacije Vukovar.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Da li i to prisustvo tako visokog starešine iz kabineta saveznog sekretara za narodnu odbranu znači jedan poseban značaj koji je savezni sekretar pridavao ovom što je trebalo da se odigrava u danima kada je Vukovar oslobođen?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ja mislim da, da se tako može shvatiti, da je pridavan značaj.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Sada vas molim da pogledate paragraf 115. To je 92. stranica. Tu stoji da iz dokumenata koje ste imali na uvidu ostaje nejasno i po vama neraščišćena tri pitanja, koja ste vi pod A, B i C naveli. Moje pitanje je ovo pod B. Po vama je ostalo nejasno - ko je naredio jedinici vojne policije 80. motorizovane brigade da obezbeđuje zarobljenike na "Ovčari" 20. jedanaestog. Pa je moje pitanje: ko je, po propisima, mogao takvo naređenje da izda?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, kao što sam i rekao, o pitanju po propisima, i već je bilo ovaj, pitanje - ko naređuje komandiru čete vojne policije i komandantu bataljona. Znači, naređenje da obezbeđuje četi vojne policije mogao je da izda komandant brigade.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Dakle, komandant 80....

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: 80. motorizovane brigade.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE:motorizovane brigade. Da li ste tom prilikom gledali šta je zapisano u operativnom dnevniku 80. brigade, povodom 20. i obezbeđenja zarobljenika na "Ovčari", obzirom da se to pominje u tom... dnevniku?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Ono što sam ja koristio u ovom izveštaju, to je podatak da se obezbeđenje, odnosno što se nalazi u dokumentima, da se to obezbeđenje povuklo, ja mislim, oko 22.00 i nešto časova.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Ali nisam mislio na taj zapis, već na zapis da će doći zarobljenici. Doduše tu se ne... verovatno ste приметili, ne vidi ko je to naredio. Ali mislio sam na prethodni zapis o tome - da se očekuje dolazak zarobljenika. Ne na ovo što ste pročitali. Ako se sećate? Ako ne, toga imamo na kraju, u dokazima. Gospodine Forca, sada bih se praktično vratio na jedan deo, na vaš drugi deo, kada analizirate operaciju Vukovar i tadašnje stanje, kako u JNA, tako Teritorijalne odbrane i svega onoga što je... Vi ste tu dosta detaljno govorili. Ja ću preskočiti sve ono što smatram da ne treba da pitam. Nekoliko stvari ću vas pitati. Najpre bih nešto o Zboru narodne garde, koju ste takođe često pominjali. I kao vojni stručnjak i ekspert, šta možete da kažete - u to vreme, šta je predstavljao Zbor narodne garde?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, u odgovoru na ovo pitanje, želim da kažem sledeće. Znači, deo, drugi deo operacije Vukovar, a njegova prva celina, prethodna dejstva, dato je pre svega, što će u jednoj tački zaključka i da se vidi – da se sagledaju uslovi u kojima je... u kojima se, pod znacima navoda, "mali komandir čete" našao. Ja se izvinjavam komandiru Treće čete što sam rekao "mali", jer sam hteo samo da opišem, da približim, šta je to sve kad govorimo...

TUŽILAC WEINER: Prigovor, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Časni Sude, pitanje je bilo: "Možete li molim vas"... ili bolje da rezimiram, pitanje je bilo o tome da se kaže nešto o Zboru narodne garde, a svedok sada govori o okolnostima u kojima se našao jedan mali komandir čete. I on sada ovde govori o kapetanu Radiću i situaciji u kojoj se našao. Međutim to nije bilo pitanje. pitanje je bilo o Zboru narodne garde. A on je sada krenuo potpuno drugim pravcem.

SUDIJA PARKER: Da, ali ovo nije nešto zbog čega treba da se ulaže prigovor, gospodine Weiner. Vi, naravno, shvatate da vam se postavlja pitanje o jednoj drugoj temi, tako da vas molim da se vratite na Zbor narodne garde, jer gospodin Domazet želi vašu pomoć u vezi sa tim pitanjem.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Pa ja vas molim, gospodine Forca... Da, dakle, na pitanje...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Jasno, časni Sude...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE:... o Zboru narodne garde?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... Sa... ovaj uvod, izvinjavam se što sam ga tako dugo napravio, odnosio se na to da sam hteo da kažem da sam ovo, a tako je i fusnotirano, što se odnosi na Zbor narodne garde, preuzeo od gospodina profesora Radovana Radinovića... iz opštih... iz opšteg dela u *Predmetu Kunarac*. Međutim, koliko vidim, to nije ušlo kao dokazni materijal. A odgovor gospodinu Domazetu je u tom

smislu znači, da uglavnom te stavove... ti stavovi su predu... preuzeti od gospodina profesora Radovana Radinovića, koji je bio veštak, ekspert.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Gospodine Forca, kada govorite o onim... onome što se dešavalo negde u prvoj polovini 1991. godine u Hrvatskoj, paragrafi 6 i 7 na 52. stranici, radi lakše orijentacije, vi govorite o počecima nekog spontanog otpora srpskog naroda u nekim delovima Hrvatske gde su Srbi bili većina, da bi u paragrafu 7 govorili o dva procesa. Verujem da ste našli. Prvi, kako ste naveli, paravojno organizovanje i naoružavanje Hrvatske i njihova višestrana priprema za rat; i drugo, organizovanje srpskog naroda u Hrvatskoj za samoodbranu. Moje pitanje je: da li su ove dve činjenice uzajamno povezane i kako? Malo šire obrazloženje ovog što ste napisali, ako možete da date?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, opet moram da ponovim gospodinu Domazetu, da su ovo stavovi preuzeti od profesora Radinovića, iz njegovog veštačenja... koji su ovde stavljeni u smislu odslikavanja *backgrounda*, odnosno onoga što je prethodilo operaciji Vukovar.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. To ste da, i obrazložili ali obzirom da ste se i pozivali, da li.. da li znači ovo da vi prihvatate te stavove i da ste ih izneli, bez obzira na vaš izvor, kao neki svoj sud?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ovo je, znači, sud profesora Radinovića koji ja kao ekspert smatram prihvatljivim.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Još jedno. Molim vas, pogledajte paragraf 12 na sledećoj stranici, gde se citira jedan govor hrvatskog predsednika Franje Tuđmana. Pa bih vas molio da pročitate od ovog: "Na Trgu bana Jelačića da..." do... do kraja, ovo što je stavljeno pod znake navoda? Ono što je Tuđman tada 24. maja 1992. godine izjavio?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Pod znacima navoda?

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Da.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: "Rata ne bi bilo da ga Hrvatska nije želela... željela. Ali mi smo procijenili da samo ratom možemo izboriti samostalnost Hrvatske..."

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Polako, molim vas?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: "...Hrvatske. Zbog toga smo mi vodili političke pregovore, a iza tih pregovora smo formirali svoje oružane jedinice. Da to nijesmo tako uradili, ne bismo došli do cilja. Znači, rat je bilo moguće izbjeći samo da smo mi odustali od naših ciljeva, to jest, od samostalnosti naše države". Kraj citata.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. I kad smo tu, bilo je jedno pitanje gospodina Borovića, gde ste vi objašnjavali ulogu JNA u jesen 1991. godine. Dali ste neka dva elementa. Mene interesuje vaša ocena, iz ovog svega što ste radili, koja je bila uloga JNA u prvoj polovini 1991. godine?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ukoliko bismo se precizno odredili. Da li prva polovina podrazumeva do juna meseca, na primer?

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Da, možete, da?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ja iskreno da vam kažem, znači nisam se težišno, znači nisam se težišno bavio, to mi nije bilo težište u istraživanju uloge JNA u tom periodu. Međutim, ono što... evo sad da kažemo, možemo smatrati poznatim, znači u tom periodu, već je bilo sukuba u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji: u Sloveniji i u Borovu, odnosno, u nekim mestima... nekim mestima u Hrvatskoj. Ako bih ipak sa svoje strane trebao da kažem šta mislim o ulozi JNA, znači, kako da kažem, ne da sada navodim šta joj je neko naredio, nego kako kao veštak vidim tu ulogu u tom periodu, mogla bi se ta uloga formulirati kao - razdvajanje sukobljenih strana.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Hvala vam na ovom odgovoru. Sad još jedan... Ovo što ste u paragrafu 14 opisali prilično detaljno, to je, da ga nazovem incident u Borovu selu 2. maja 1991. godine. Smatram ga važnim u ovom predmetu, jer su ga mnogi svedoci, naročito u dokaznom postupku Tužilaštva pominjali kao događaj koji je neku prekretnicu u Vukovaru izazvao: prestanak dolaženja Srba na posao, početak barikada i početak nečega. Pa mislim da je dosta važno utvrditi šta se zaista tog dana odigralo u Borovu selu. Pa vas molim da... Vi ste ovde detaljnije opisali, ja ne bih da vi to ponavljate, ali kako možete da ocenite jednu intervenciju ovolikog broja, ako kažete da je bilo pet autobusa sa naoružanim "redarstvenicima", koji je to broj otprilike koji je intervenisao i obzirom na posledice tog sukoba po obe strane, broj mrtvih i ranjenih, kakav je to sukob bio? I da li je tako neka... takva jedna intervencija, bar po vama, po ovom vašem proučavanju, bila opravdana ili ne? A tu je i uloga JNA koju ste opisali, pa bih vas molio i o tome nešto?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, kao što stoji ovde da je: "Predsedništvo konstatovalo da je Jugoslovenska armija dosledno i odlučno se angažovala na izvršenju svojih ustavnih obaveza i ovoga puta, u izuzetno teškim okolnostima uspeła da umanjí širenje međunacionalnih sukoba". Znači da se ova konstatacija koja se nalazi u "Zborniku dokumenta" koji su danas usvojeni pod... kao dokaz... izvinjavam se - 806, da se upravo JNA u tom periodu, a to je ta prva polovina 1991. godine, angažovala na razdvajanju sukobljenih strana. Svakako, svi oni koji su bili u to vreme prisutni na prostoru, i koji su dobijali razne informacije, mogu i drugačije sa njihovog aspekta da sude. U odgovoru na ovo pitanje, ja samo mogu da kažem da je u tom smislu JNA razdvajala sukobljene strane.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala vam. I još jedno pitanje iz ove teme. Dakle, pogledajte molim vas paragraf 39, na vašoj 62. stranici. Vi ste odgovarajući na pitanja gospodina Borovića i govorili nešto o tome, pa nema potrebe možda da se taj deo ponavlja. Moje pitanje je jedino, vi govorite ovde o opsadi Vukovara. Da li ovo predstavlja vašu ličnu kritiku odluke komandanta Prve vojne oblasti, generala Živote Panića, na način na koji je vršena opsada Vukovara, kako je ovde objašnjeno?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, da li treba da pročitam šta sam napisao, pa da protumačim, ili se vidi na ekranu? Ja sa svog aspekta, sa aspekta teorije, odnosno doktrine, koja nije samo od vremena JNA i oružanih snaga SFRJ, nego je i pre nove ere Sun Tzu Wu govorio da se gradovi ne napadaju, nego obilaze i u pogodnom momentu zauzimaju, ali u tom smislu - manjim snagama. Jer, sukob u urbanoj sredini uvek sa

sobom povlači potrebu jačih snaga. Što će reći, da je u sukobu u urbanoj sredini, i nemoguće upotrebljavati sva sredstva tehnike, odnosno, kako kaže Gave: "Kad se isuče sila, kada se izvadi mač, onda se sili mora pustiti razmah". Zbog toga smatram da način na koji je napadnut, odnosno oslobođan Vukovar, jeste u suprotnosti sa teorijom, odnosno sa doktrinom.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Dobro. Hvala.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Izvinjavam se...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala, objasnili ste, a i odgovorili ste na pitanje gospodina Borovića. I dali ste vašu ocenu da je to po vama bila komanda Prve vojne oblasti i tadašnji general Panić. Hvala. Sada se već približavam, nadam se, kraju mog ispitivanja. I u vezi vaših zaključaka... u vezi nekoliko zaključaka ću vas pitati. Molim vas da pogledate dakle stranu 97, tačku... ovaj, paragraf 7, gde kažete da je ovo što se odigralo, na neki način iznenadilo JNA, koja je delimično nes... delimično nespremna dočekala takvu vrstu rata, jer je drugačije projektovana. I govorite o for... o formiranju kroz Teritorijalnu odbranu republičkih oružanih snaga, što tada nije bilo dozvoljeno. Pa vas molim za... možda, ako imate neki komentar, ili mislite da ste ovim ovo potpuno razjasnili?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, upravo ovako kako sam naveo u paragrafu 7, činjenica je da je sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u tadašnjoj SFRJ, ako ga posmatramo kroz oružane snage, njihovo mesto, ulogu i zadatke, pre svega, projektovan, a time i orijentisan za suprotstavljanje agresiji spolja. U tom smislu, kako ovde stoji, a što je bila činjenica, jedan od najvažnijih momenata koji je stalno proklamovan, jeste bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti. I činjenica je da je Jugoslovenska narodna armija bila popunjena pripadnicima svih naroda i narodnosti. U tom smislu, što ima i u nekim drugim zaključcima, iskustva pokazuju da kada počne građanski rat, znači rat u jednoj zemlji, prvo stradaju oružane snage, odnosno pucanje šavova po nacionalnoj osnovi.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. I gospodine Forca, u paragrafu 9... vaših zaključaka, vi upravo govorite i ono što ste malopre mi odgovorili - da je zadatak JNA najpre bio razdvajanje sukobljenih strana. To se vidi iz ovog paragrafa, dok nije došlo, kako ste ovde naveli do direktnog međusobnog sukoba sa hrvatskim paravojnim snagama. I tu govorite o deblokadi blokirane kasarne. Tu imam dva pitanja. Prvo, generalno kasarne JNA – da li je na neki način, obzirom na upravo ovu doktrinu JNA, i njenu okrenutost spoljnjem neprijatelju, a nikako nekom unutrašnjem sukobu, da li su te kasarne bile lako moguće blokirane? Dakle, da li ih je bilo veoma lako blokirati, obzirom na položaje na kojima su se nalazile? Jer vidimo iz podataka koje ste dali, da su se nalazile uglavnom u gradovima? Da li imate tu neku svoju ocenu, kako je bilo moguće da budu blokirane?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ono što je činjenica, jeste da su kasarne u kojima su locirane komande jedinica i ustanove Jugoslovenske narodne armije bile blokirane, sa različitim intenzitetom dejstava po njima. U jednoj od takvih kasarni, u Zagrebu, u to vreme sam se i ja nalazio. To je Centar vojno-tehničkih škola. Drugo što želim ovim putem da kažem: nijedna jedinica, komanda ili ustanova nesme napustiti

prostor, dok joj se ne naredi. Što znači da oni koji su ostali u kasarna, nisu smeli da je napuste, osim dobrovoljno, odnosno samovoljno. Sve kasarne koje su se nalazile u gradu, bilo je lako blokirati. Znači, za tu blokadu nisu bile potrebne jake snage. Jer sama kasarna po sebi je različite veličine. Znači, nisu to ogromni prostori. Znači, onaj ko je hteo da blokira kasarnu mogao je to da učini - i s obzirom na brojnost snaga koje su se nalazile u kasarnama. Ne znam da li sam jasno rekao?

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Jeste. Hvala. Da li pod blokadom kasarne se podrazumeva i uskraćivanje struje, vode i ostalih stvari koje je bilo da li lako moguće ili nije bilo moguće uskratiti kasarnama?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Pa, na to pitanje ja mogu da odgovorim što se tiče kasarne u kojoj sam ja bio. Znači, nama su od 15. septembra 1991. godine bili isključeni i voda i struja i telefon, i nismo mogli da napustimo kasarnu, nismo smeli da izlazimo iz kasarne. Sad, ne mogu da govorim konkretno o nekim drugim kasarnama, ali na primeru kasarne u kojoj sam ja bio, bilo je tako.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala vam. Ali ću vas ja, iako kažete da ne možete o drugim, pitaću vas, možda se sećate ili ste to... jer je čini mi se to bio karakterističan bio primer, kasarne u Bjelovaru. Da li se sećate šta je sa kasarnom u Bjelovaru bilo i sa ljudima u Bjelovaru? Da li imate tih saznanja? Bjelovar je zbog Pretresnog veća u Hrvatskoj, u Slavoniji, zapadnoj Slavoniji, je l' tako?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, gospodine Domazetović... Domazet, izvinjavam se. O tome šta se desilo u kasarni Bjelovar, mi smo tada gledali na televiziji i slušali informacije. Ja bih ipak, s obzirom na zakletvu koju sam dao i, da sam te informacije saznao... saznavao iz izvora iz kojih sam saznavao, rekao da ne raspolazem informacijama koje bi bile merodavne, da mogu da govorim objektivno - kako je to bilo. Ja se izvinjavam na takvom odgovoru.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Svakako. Razumem taj odgovor. A da li se sećate da se ta kasarna predala? Dakle, da se... da je došlo do predaje te kasarne onim snagama koje su okruživale kasarnu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ja mislim da je u Virovitici došlo do predaje, ako sam... ako sam siguran. Ipak ja mislim, ne bih... ne bih...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Dobro. Hvala. Da ne idemo... ne želim nešto što niste sigurni. Pokušao sam, mislio sam da možda nešto o tome znate. Vrlo kratko, što se tiče paragrafa 11. To je vaš komentar za neproglašenje ratnog stanja eventualnog. Samo bih vas kratko pitao da li je... iz ovog bi proizašla jedna vrsta kritike. Da li je vaš stav kao eksperta - da je situacija u kojoj se zemlja nalazila - trebalo proglasiti neko ratno stanje, ili se ja varam na osnovu ovoga što ste ovde napisali? A čini mi se da tako nešto bi proizašlo?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, gospodine Domazet, nisam mislio na to što ste vi rekli, da je trebalo proglasiti ratno stanje, nego paragraf 11, kao jedan od opštih zaključaka, odnosi se na to, da kad se proglašeno ratno stanje u nekoj zemlji, onda se zna da se prelazi na drugi sistem odnosa u toj zemlji. Na to sam mislio. Ja kad sam rekao da ovo

neproглаšenje ratnog stanja i pozivanje – nemojte se pozivati na to ili pozivati se na to, u tom smislu, a ne da je trebalo proglasiti ratno stanje.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Hvala gospodine Forca, razumeo sam potpuno. Obzirom da ste... obzirom da ste proučavali upravo operaciju Vukovar i ove borbe, da li imate neku ocenu na osnovu svega ovog što ste videli? I ako ste dali ocenu da je o... o... o broju vojnika, oficira koji je učestvovao u operacijama Vukovar, da li neku ocenu imate broja, tada se... tako su je zvali, 204. vukovarske brigade, odnosno onima koji su bili na... na drugoj strani suprostavljeni? Da li... ili imate možda neku procenu o kojoj... o kom se broju ljudi radi?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, brojka koja govori o broju angažovanih snaga u Operativnoj grupi Jug nalazi se na strani 71. odnosno u 62. paragrafu mog izveštaja. I tu brojku dao je zamenik komandanta Prve vojne oblasti, ako se ne varam, general Stojanović. Znači ovo nije...nije moj stav, da je toliko bilo snaga, nego sam izneo stav koji je u svom dokumentu strogo poverljivo 1614 -162, od 16. novembra 1991. godine, izneo zamenik komandanta Prve vojne oblasti. U tom smislu, teško je govoriti o broju pripadnika 204. brigade ZNG. Znači, nije mi poznat tačan broj. Ako je to vama...

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Ako sam vas dobro razumeo, to je izvor bio ovog što ste napisali ili jedini izvor ovoga. A moje sledeće pitanje, obzirom na to, a i obzirom da ste ipak proučavali ovu... svu ovu dokumentaciju, da li bi za vas bilo iznenađenje kada bih vam rekao da je nedavno hrvatska Vlada donela odluku kojom je više od 7.000 spomenica učesnicima 204. brigade podelila, odnosno utvrdila da ih je bilo više od 7.000, povodom 15 godina te brigade? To je zvanično objavljeno u Hrvatskoj. Da li bi vas takav podatak iznenadio, kao eksperta koji je proučavao?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Iskren da budem, znači, ne... nisam čuo za taj podatak. Nemam... nemam tu informaciju. Ali da brigada broji toliko, ako se pogledaju naše... naše brigade JNA, one su po ratnoj formaciji znači bile tog nekog... nekog stanja oko 6.000. Znači, ja ne mogu da kažem da bi me iznenadio podatak za 204. brigadu, ali to pretpostavljam da nije bila formacija, nego da je jednostavno moguće da je toliko ljudi bilo. Znači, ne mogu da kažem ja da je 204. brigada toliko brojala.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Na... na više mesta ste, potpuno sa pravom u vašem nalazu, konstatovali da za neke stvari vam nedostaju zapovesti, naređenja, naredbe. I to je zaista činjenica, čak u pogledu nekih dosta važnih odluka. Pa nedostaje i operativni dnevnik Gardijske brigade, pa dnevnik referisanja. Moje pitanje: da li vi kao ekspert možete da ocenite kako je to moguće, obzirom na propise, kojim je svaki oficir morao da preda i svoje lične beleške, dakle one dnevnike koje je vodio, a pogotovu ako se radi o ovako važnim dnevnicima kao što su operativni dnevnici ili dnevnici referisanja jedne elitne Gardijske jedinica? Da li imate za to neko objašnjenje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, vrlo je, kako bih rekao, neugodna situacija u ovom momentu da ja pokušam proceniti – kako i na koji je način došlo do toga da ne... nedostaju dokumenti. Znači, to bi bilo samo moje nagađanje.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Ako je tako, ne... ne morate. Hvala. Još jedno pitanje. ovde smo imali u predmetu Tužilaštva i jednog svedoka eksperta,

gospodina Wheelera, koji je davao svoje ocene. Između ostalog, na pitanje o onome svemu što se desilo u Vukovaru, dakle i materijalnoj i ljudskoj šteti, broju poginulih i onome koliko je došlo do razaranja samog grada. Na pitanje: Da li je to nekoj strani išlo na ruku, posebno hrvatskoj, on je odgovorio da je to bio božiji dar Hrvatima, odnosno predsedniku Tuđmanu. Imate li komentar na to? Da li je to možda i vaš stav?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Moram da priznam da ni... nisam upoznat sa ovim stavom kako ste rekli, gospodina Wheelera. Verovatno iz te perspektive, mislim, mogu samo opet da pretpostavljam šta je dotični gospodin uzeo kao činilac ili faktor - za i protiv toga što se desilo.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: I na samom kraju vas molim da pogledate stranu 10. Mislim da je paragraf 11. Vi govorite o članu 7 Zakona o oružanim snagama SFRJ. Tu ste, čini mi se, citirali tekst zakletve koju su vojnici i oficiri polagali, pa vas molim da polako pročitate taj tekst?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: "Ja, ime i prezime, svečano se obavezujem da ću braniti nezavisnost, ustavni poredak, nepovredivost i celokupnost Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, i da ću čuvati i razvijati bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti. Uvek ću savesno i disciplinovano izvršavati obaveze i dužnosti branioca svoje socijalističke, samoupravne domovine i biti spreman da se borim za njenu slobodu i čast, ne žaleći da u toj borbi dam i svoj život".Završen citat.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala vam. Vi ste u daljem komentaru dali značaj te zakletve, da se ona čak i potpisivala, da su je svi davali. A moje pitanje je: da li i iz toga proizilazi ono što su mnogi rekli i što je, ovaj, i cilj bio JNA, očuvanje celovitosti, ne samo ustavnog poretka, već i celovitosti tadašnje Jugoslavije?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Odgovor moj može biti - da. Ali nisu samo... nije zadatak samo JNA bio. Znači, to je bio zadatak po zakonu oružanih snaga, a time i JNA.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala vam lepo, gospodine profesore Forca. Ja sam završio s vašim ispitivanjem.

ADVOKAT DOMAZET: Časni Sude, hvala. Ja sam završio moje unakrsno ispitivanje.

SUDIJA PARKER: Hvala vam, gospodine Domazet. Mislim da bi ovo moglo da bude pogodno vreme za pauzu, gospodine Bulatoviću?

ADVOKAT BULATOVIĆ: Nemam ništa protiv, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Nastavljamo sa radom u 15.45 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Gospodine Bulatoviću?

ADVOKAT BULATOVIĆ: Hvala, časni Sude. Dobar dan svima u sudnici.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT BULATOVIĆ

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobar dan, gospodine Forca.

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dobar dan.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: U ime tima Odbrane gospodina Šljivančanina, ja ću vam postaviti nekoliko pitanja koja su nama interesantna. Prvo me interesuje, ovde je bilo pitanje vam postavljeno o tome da je Gardijska motorizovana brigada upotrebljena protivno nameni. Mene interesuje, koja je namena bila Gardijske motorizovane brigade? Da li znate?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, nisam baš ovako shvatio "protivno nameni", nego da kažem - protivno osnovnoj nameni.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Osnovnoj nameni?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Osnovnoj nameni. A osnovna namena Gardijske brigade je bila zaštita značajnih ličnosti i objekata, kao i protokolarne aktivnosti.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, da li se struktura Gardijske brigade upravo zbog takve njene osnovne namene, razlikovala od strukture drugih brigada: pešadijske, planinske, brdske? Vi ste dali prikaz u vašem nalazu na strani 12 "Organizaciju Gardijske brigade" koja je upućena u Vukovar 1991. godine. Ali tu su pridodate neke jedinice. Mene interesuje - sastav Gardijske brigade - da li se razlikuje pre upućivanja u Vukovar? Znači, onaj mirnodopski sastav, što bi rekli?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Koliko sam shvatio, u ovom pitanju su dva pitanja. Prvo, da li se razlikovao sastav od drugih brigada? Odgovor je da. I drugo, na strani 12 znači, u paragrafu 20, data je organizacija brigade Gardijske koja je upućena u Vukovar, i navedeno je da iz te brigade nije upućen bataljon za obezbeđenje, što je i stajalo u naređenju za... načelnika Generalštaba. Znači, nije upućen taj bataljon za obezbeđenje.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: U mirnodopskim uslovima, sam pitao, da li se struktura Gardijske brigade razlikuje od drugih brigada... drugih brigada: planinske, brdske pešadijske?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro. Prilikom izrade vašeg nalaza, ovog ekspertskog, da li ste imali u vidu Zagrebački sporazum o evakuaciji ranjenih i bolesnih iz bolnice u Vukovaru koji je, kako smo čuli ovde, potpisan 18. novembra 1991. godine? Da li ste taj dokument imali u vidu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Dokument "Zagrebački sporazum" koji se navodi, imao sam u vidu, u smislu da nisam naišao, ja bar nisam naišao na informaciju da je taj dokument bio poznat nekome od komandi... komandira, komandanata u Gardijskoj brigadi.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro. Ja vas to nisam pitao. Pitao sam vas da li ste imali u vidu dokument? Znači, jeste. E sada, kada imate u vidu značaj evakuacije bolnice o kome govorite u vašem nalazu, imate u vidu takav jedan dokument koji je potpisan na jednom tako visokom nivou - da li bi naredba za evakuaciju bolnice u skladu sa tim sporazumom trebala da bude data u pismenoj formi i da detaljno obuhvati sve parametre i elemente vezane za evakuaciju?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, u odgovoru na ovo pitanje, želim da kažem da, prvo - do toga šta stoji u Zagrebačkom sporazumu za koji pita gospodin Bulatović, s obzirom da mi je Odbrana stavila na uvid ono s čime je raspolagala, ja sam došao iz informacija od strane veštaka Tužilaštva. Dakle, ja lično nisam vidio Zagrebački sporazum. U drugom delu odgovora, želim da kažem da svaka operacija, znači svaka operacija na tom nivou trebala bi, po mom shvatanju i po shvatanju.... po mom shvatanju sistema rukovođenja i komandovanja, trebala bi da ima pisani deo... ili formu, kako je rekao gospodin Bulatović.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, čuli smo ovde i prilikom vašeg svedočenja da su u ovoj operaciji trebali da sadejstvuju Taktička grupa Sever, Operativna grupa Jug, u jednoj akciji zauzimanja bolnice. Kada imamo u vidu ovo o čemu smo sada govorili, da li bi onda bilo logično da jednu takvu naredbu za evakuaciju, zbog učešća Operativne grupe Jug i Taktičke grupe Sever, tu naredbu napiše komanda Prve vojne oblasti? Da li bi to bio jedan logičan sled, u skladu sa pravilima i propisima koji su se primenjivali u Jugoslovenskoj narodnoj armiji?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Moram da kažem da prisutno mi je naređenje da se to učini u sadejstvu, a koje je upućeno OG Jug. I nije nelogično, i nije protivopropisno da je i naređenje u konkretnom smislu, odnosno, dopunu možda odluke koju je ranije doneo, napiše i komanda Prve vojne oblasti. Znači, to nije protivno sistemu komandovanja i rukovođenja.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, na osnovu dokumenata koja ste vi imali u vidu i koji su vam poslužili da biste dali vaš ekpertski nalaz, mišljenje, i izveli zaključke koje ste izveli, da li možete da nam kažete - u čijoj zoni odgovornosti je poljoprivredno dobro "Ovčara" i taj prostor - od 18. novembra pa nadalje?... U zoni odgovornosti koje jedinice?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U skladu... Po mom viđenju, u skladu sa odvijanjem dejstava u operaciji Vukovar, i pomeranja borbenog rasporeda, mesto Ovčara od završetka, odnosno od datuma o kome govorite... samo malo da vidim da li imam taj... Naime, poznato je da su bile određivane komande... komande mesta za oslobođene delove zone ili za delove zone u zahvatu dejstava, tako da...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, samo da vam pomognem...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... danađem...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE:... da konkretizujem... da konkretizujem ja moje pitanje. Rekli ste da Operativna grupa Jug ima svoju zonu odgovornosti. Moje pitanje bi bilo onda ovako, da vam pojasnim ovo, pa ćemo doći do ovoga...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li jedinice, koje su u sastavu Operativne grupe Jug kao privremenog sastava, imaju svoje zone odgovornosti?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Kada govorimo o prostoru koji se dodeljuje jedinicama u napadu, onda i na nivou združenom taktičkom, kakav je brigada ili višem, onda govorimo o zoni dejstva te jedinice. U toj zoni dejstva jedinice, taktičke jedinice, kao što su, na primer, bataljon, odnosno jurišni odred, dobijaju pravac. On se stručno u literaturi zove "pravac" ili "sektor napada" kada je u pitanju... tako je stajalo u odlukama - "napad na naseljeno mesto". U tom... na tom pravcu napada tih jedinica, može se govoriti o zoni njihove odgovornosti, odnosno u tom delu, u kome oni izvode borbena dejstva.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ako imate podatak koji stoji u vašem nalazu i mišljenju na strani 83....

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Evo, upravo sam našao....

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE:... u paragrafu 93, o tome da je formirano komandno mesto u Negoslavcima, Berak i Ovčara; i da je za komandanta mesta Ovčara (...) *(Izbrisano po nalogu Pretresnog veća)* (...) i kako stoji u paragrafu 98 (...) *(Izbrisano po nalogu Pretresnog veća)* (...)

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, na osnovu pravila rukovođenja i komandovanja i u saglasnosti sa relevantnim propisima, i ovome o čemu ste go... govorili, o sastavu Operativne grupe Jug, gde imamo da imamo isti nivo formacijski brigade, da su dovedeni u istu ravan: ko može, odnosno od koga konkretno pukovnik Vojinović, kao komandant 80. brigade - prima naređenja? Kada ste rekli da se radi o istom rangu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Komandant 80. brigade, koja je znači u sastavu OG Jug potčinjena komandantu OG Jug, može da prima zadatke od komandanta OG Jug.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro. Rekli ste da komandir čete vojne policije u 80. brigadi, prima naređenja od svog pretpostavljenog, od komandanta brigade Vojnovića, je l' tako? E sad, ako bi neko komandiru čete vojne policije 80. brigade, a čuli smo ovde takve podatke, izdao neko naređenje, a taj ko izdaje mu naređenje nije iz pretpostavljene komande i nije mu pretpostavljeni, šta treba komandir čete vojne policije da uradi? Kada primi naređenje od nekog ko mu nije pretpostavljeni?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: To pitanje je principijelno. Dakle, nije bitno da li je to samo komandir čete vojne policije, nego komandir bilo koje jedinice ili bilo koji starešina. U vojsci postoje dve vrste odnosa: pretpostavljeni – potčinjeni, što znači subordinacijski odnos, i stariji – mlađi, što znači razliku u činovima ili u vremenu dobijanja određenog čina. U svakom slučaju, ukoliko starešina, bilo koji, primi zadatak od starijeg ili višeg pretpostavljenog od njegovog pretpostavljenog - prvopretpostavljenog, dužan je da o tome obavesti svog prvopretpostavljenog.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: A da li pre nego što obavesti svog pretpostavljenog mora da izvrši naređenje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: On je dužan da licu koje mu izdaje naređenje kaže da mora da obavesti svog pretpostavljenog.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Hvala. Da se malo vratimo na komande mesta, što je nama jako interesantno. Konkretno govorim o "Ovčari". I rekao sam, u vašem nalazu, paragraf 98, stoji da je u ratnom dnevniku 80. motorizovane brigade za 19. jedanaesti zabeleženo da je naređenje - da kapetan prve klase bude komandant mesta "Ovčara", namerno neću pominjati ime, i da je to izdato uveče 19. jedanaestog. Mene interesuje u skladu sa Pravilom u službi u oružanim snagama JNA i pravnom regulativom, kakva su ovlašćenja komandanta mesta... u ovim uslovima? Znači, vi ste tu u nalazu rekli – da su jedni u jednim uslovima - u mirnodopskim, a drugi su u ovim da ih nazovemo - ratnim. Mene interesuje u ovim ratnim uslovima?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, ja sam već delimično govorio o ovome. Znači, u naređenju i naređenjima, koja su izdavana, da se formira komanda mesta, stajala je klauzula da se postupi po Pravilu službe; Odredbe koje se odnose na garnizon i kasarnsku službu. Pravilo službe u tim tačkama koje sam naveo, a to je počev od tačke 78, govori o garnizonu i o kasarnama, ali ne govori o ratu. U tom smislu, naređenje da svi naprave uputstvo za postupanje komandi mesta, u tom uputstvu je sigurno trebalo šire biti objašnjeno, odnosno detaljno objašnjeno i precizno: koji su zadaci, koji je način ponašanja i postupanja u konkretnom mestu koje propisuje komanda tog mesta. I rekao sam već prethodno, evo da ponovim, znači, komande mesta su pre svega, u disciplinskom smislu, mogle biti pretpostavljene svima koji se nalaze u tom mestu, gde nisu mogle, po meni, da utiču na zadatak, borbeni zadatak koji su dobile jedinice koje su tuda prolazile.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro. Gospodine Forca, šta komandantu mesta stoji na raspolaganju da ispuni taj zadatak održavanja reda i discipline?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: To je verovatno za svako mesto trebalo biti regulisano. Različite su jedinice koje su bile, odnosno, njihovi komandanti bataljona i divizionara, određivani na dužnost komandanta mesta. Znači, nisu sve te jedinice čiji su komandanti bili određivani, imali iste uslove, niti organizacijski sastav. Tako da je teško reći, u smislu, šta konkretno materijalno mu stoji, jer mu naređenjem, bar koje imamo, nije to precizirano.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li gospodine Forca, prema Pravilima službe u oružanim snagama, postoji mogućnost da neko, da tako kažem, nepozvan, nenajavljen ili kako hoćete već, uzmete termin koji hoćete, uđe u zonu odgovornosti jedne jedinice? I kakav je postupak ako se to desi? Šta starešina, znači, komandant te jedinice preduzima... prema tim licima?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U skladu sa naređenjima o formiranju komandi mesta, ne bi se smelo dogoditi, prema propisu, da neko nepozvan, kako ste rekli, ili nenajavljen, kako ste rekli, uđe u zonu odgovornosti. To se svakako ne bi smelo dogoditi namerno, što ne znači da neko nepozvan, kako ste rekli, uđe u zonu a da to onaj koji je nadležan za to mesto, nije primetio. Znači, tu sad možemo govoriti sa dva aspekta. Ukoliko je nepozvan ušao u zonu odgovornosti, a to znao komandant mesta koji je određen, onda onaj ko ga je odredio, u skladu sa propisima, može prema njemu da preduzima mere koje su propisane. Ukoliko je, kako ste rekli, nepozvan,

nepoželjan ušao, a da to nije znao, niti je, da je... da kažemo, izvršeno iznenađenje, tada, po logici stvari, moralo bi se utvrditi ipak - ko je odgovoran za to što je taj nepozvan ušao u zonu odgovornosti.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Tu se razumemo, gospodine Forca. Mene interesuje postupak komandanta mesta prema tom licu koje je ušlo? Šta preduzima, koje mere preduzima prema njemu? Da li ga udaljava? Da li se raspituje na koji način je došao, zašto je došao, odakle je došao, s kojim ciljem je došao, traži izveštaje od komande tog... odakle dolazi to lice? To me interesuje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, sada se u delu odgovora na ovo pitanje može govoriti i hipotetički i pravilski. Naime, hipotetički - nemamo, ja bar nisam imao na uvid uputstva, odnosno nijedno uputstvo koje su komande mesta bile dužne prema naređenju da napišu. Sa druge strane, postoje pravila - koja govore o stražarskoj službi i postupanju prema licima koja... da ih nazovemo opet nepozvana ili nepoželjna - ulaze u taj prostor. Znači, pravilom stražarske službe je propisano kako se lica zaustavljaju i kako se sa licima, koja se odazovu na zaustavljanje - postupa, ili kako se postupa sa licima koja se ne odazovu.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro. Nećemo se zadržavati dalje gospodine Forca oko toga. Interesuje me nešto drugo. Da li prema pravilima i propisima koji se primenjuju u rukovođenju i komandovanju oružanim snagama, komandant brigade može svoje potčinjene starešine uputiti da primaju naređenja od nekih drugih starešina, koji nisu iz te formacijske jedinice? Da li to igde u propisima postoji... kao mogućnost?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Oprostite, gospodine Bulatoviću. Znači, da li komandant brigade...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... može svoje...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE:...može svoje potčinjene starešine, recimo...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... iz komande brigade?

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE:... komandant brigade svog komandira čete poslati, uputiti da on primi, recimo, naređenje od nekog majora koji je iz neke druge jedinice?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Moraću malo ovaj, ipak, da... da... da bih zadovoljio odgovor. Jel' bilo bi neprincipijelno da to ne uradim. Da vam kažem, u brigadi postoji sistem komandovanja u kome su definisani odnosi. Ti odnosi u sistemu komandovanja mogu biti linijski. Znači, komandant brigade - komandant bataljona – komandant bataljona - komandir čete. To je linijski odnos ili subordinacijski. Druga vrsta odnosa jesu funkcionalni. U funkcionalnim odnosima nalazi se štab brigade i komandant bataljona, što će reći, komandantu bataljona je pretpostavljeni komandant brigade. I on može da mu izdaje zadatke, ili načelnik štaba u njegovoj odsutnosti. Komandantu bataljona u tim funkcionalnim odnosima ne mogu da izdaju zadatke organi štaba, bez da ih ovlasti komandant brigade. I treća vrsta odnosa u rukovođenju i komandovanju jesu - štabni odnosi. U štabnim odnosima, odnosno organ, svaki organ komande brigade je

prema komandantu brigade - u štabnom odnosu. A komandant brigade prema njima je u komandnom odnosu, linijskom. Ukoliko, znači sada govorim hipotetički, postoje u rukovođenju i komandovanju takozvani princip nadležnosti; princip nadležnosti podrazumeva da se u izdavanju naređenja ne preskaču nivoi. Što će reći, da načelno, kada to baš situacija ne zahteva... i vrlo retko će komandant brigade izdati zadatak komandiru čete, ukoliko postoji komandant bataljona. Principijelno, u zavisnosti od situacije, teorijski i praktično moguće, jeste proširenje nadležnosti u naređivanju. Šta to znači? Nadležnost u naređivanju može biti proširena u dva slučaja. Prvo – u odnosu na jedinice i organe, i ovlašćenja. Primer: ako se na jednom prostoru, na primer, zauzetoj teritoriji, nađe više jedinica iz različitih sastava, onda jedan, najčešće najstariji, preuzima komandu nad tim jedinicama - i to je njegovo proširenje u odnosu na organe jedinice. Drugo – ukoliko jedinica dobije zadatak da izvrši neku... neku akciju, i u toj akciji su propisane nadležnosti; a situacija zahteva, što proceni komandant, da i drugi zadatak može da se uradi, onda se izuzetno, tome komandantu-komandiru mogu proširiti ovlašćenja. Znači, u tom teorijsko-praktičnom smislu...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... komandant brigade... Izvinite.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Završite, završite?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Znači, komandant brigade da izuzme komandira čete, kako ste rekli, ja sad ne znam da li na konkretnu situaciju mislite, i da ga pošalje kod nekog drugog starešine koji nije njegov komandant - da primi zadatak, to bi morala biti vrlo, vrlo izuzetna situacija. Ne bih mogao sad...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro. E sad me interesuje nešto drugo, gospodine Forca. Opet vezano za neke odnose u skladu sa pravilima. Ukoliko se desi da starešine iz pretpostavljene komande dođu po nekom osnovu, hajde recimo kontrolu, ili po nekom drugom zadatu... zadatku, u potčinjene jedinice - da li tim starešinama iz pretpostavljene komande bilo kakva naređenja mogu izdati starešine iz potčinjene jedinice? Probajte kratko da odgovorite, da ne gubimo vreme, jer, zaista već...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Ako sam razumeo pitanje, pretpostavljeni je poslao kontrolu u potčinjenu jedinicu?

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Jeste?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: I dolazi do situacije da njima, toj kontroli, zadatke...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Pitam, da li može toj kontroli starešina iz te potčinjene jedinice da izda bilo kakvo naređenje?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Principijelno ne. Jer, za kontrolu... jer te starešine koje su došle u kontrolu, morale su imati ovlašćenje komandanta, odnosno naređenje, po kojem idu u kontrolu, i šta obuhvata njihova kontrola.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Samo trenutak, časni Sude.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, ja ću sada preći na jednu drugu temu kratko, i da privodim kraju, kako sam i obećao, moje ispitivanje, da ne traje duže od onoga što sam rekao. Bilo je pitanje od kolege Domazeta o ovim prethodnim dejstvima. I vi ste rekli u svom nalazu da je radi razumevanja operacije Vukovar neophodno poznavanje procesa i događaja u SFRJ, koji su se dešavali u to vreme, i sve to. Ja vas neću opterećivati mnogo ovim stvarima koje vas je već kolega Domazet pitao. A pitaću vas nešto drugo. Stoji u vašem nalazu. Nađite, ovaj, stranu 55, to je paragraf 18. Govorite o primirjima koja su potpisani između Republike Hrvatske i Predsedništva SFRJ, već ko je potpisivao te... ta primirja. Bio je dogovor u Hagu 4. oktobra 1991. godine o prekidu vatre do 19. oktobra 1991. godine. Bio je sastanak lorda Carringtona, Hansa Van den Broeka, Franje Tuđmana, gospodina Miloševića, Kadijevića. Savet bezbednosti (UN Security Council) je doneo rezoluciju 25. devetog 1991. godine. To je rezolucija broj 713 (UN Resolution 713). Možete li nam reći kol'ko je puta prekršeno, da li imate podatke, primirje koje je potpisano, u kome su učestvovali ovakvi nivoi?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, dakle, primirja, odnosno prekršaji primirja koji su navedeni na strani 55. u paragrafu 18. su iz "Zbornika dokumenata" i stavljeni su ovde, mada se o tome govori i u kasnijem delu izveštaja, gde se spominju dokumenta Prve vojne oblasti - slata njihovom pretpostavljenom nivou, odnosno SSNO-u. I ne mogu biti precizan koliko je tačno bilo prekida, ali si... sigurno je bilo više od deset. Trenutno mi je neka cifra oko... od 14 prisutna, ali ni... nisam precizan. Dakle, prekida primirja je bilo više od deset.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li znate, kol'ko je u ovom periodu bilo napada na vojne objekte i na pripadnike i predstavnike Jugoslovenske narodne armije? Govorim 4. oktobar do 3. novembra, samo taj mesec dana?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, to stoji u paragrafu 18. - da su "Oružane formacije..." kako stoji "...Republike Hrvatske, izvršile 247 na jedinice i objekte JNA i..." u tom periodu o kom se govori "...zauzele pet kasarni i dva vojna objekta". To je izveštaj, znači...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: To je period, pardon, to je period od 4. oktobra do 19...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Do 19....

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE:... oktobra...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, pet dana....

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE:... 15...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:... 15 dana, izvinjavam se.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Od 19. oktobra do 3. novembra je taj broj?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U navedenom periodu, dakle od 19. do 3.... od 19. oktobra do 3. novembra je 217 napada na jedinice i objekte JNA, kako stoji u navedenom dokumentu, na strani...

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro...

SVEDOK FORCA – ODGOVOR:55.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, da li vam je poznato da je u aprilu mesecu bilo napada na vojne objekte? Konkretno, da li znate za napad na Vojni sud u Zagrebu, prilikom suđenja gospodinu Špegelju?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Ja sam se tada nalazio u Zagrebu, ali nisu mi poznati baš detalji u vezi... u vezi sa tim, ali poznato je da je bio napad.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca. Da li vam je poznat slučaj davljenja vojnika Jugoslovenske narodne armije u Splitu?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Mislim da malo ko postoji ko nije video sliku toga o čemu vi govorite, u Splitu.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato, gospodine Forca, metodi i načini na koji su se takozvana Vojska Hrvatske naoružavala, te paravojne formacije: Zenge, HOS, navodna TO? Kojim kanalima su se naoružavali?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Časni Sude, u dokumentu 806, u Dokazu 806, "Zborniku dokumenata", između ostalog, navode se i načini na kojima je ilegalno... na kojima je ilegalno naoružavana paravojska u Hrvatskoj. To je dato, između ostalog, deo toga u paragrafu 24 na strani 56.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Časni Sude, samo intervencija na transkriptu: 95. strana, 3. red stoji: "legalno naoružavanje". Ja sam govorio o ilegalnom naoružanju armije, takozvane armije Hrvatske, a ne legalnom... paravojnih formacija njihovih.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Izvinite, gospodine Forca. Da li vam je poznat slučaj sa presretanjem jedne kompozicije voza, koja je izvlačila naoružanje iz Slovenije, koja je oteta od strane hrvatskih paravojnih formacija i hrvatske Vlade, koje je oružje na taj način došlo u ruke ovih vojnih formacija?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. Ja mogu da kažem da sam za taj događaj čuo. Ali mi o tom događaju nisu poznati detalji, tako da samo mogu da kažem na nivou - da sam čuo.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Forca, ja ne tražim detalje. Pitam samo jeste čuli. A kad dođe vreme, pružićemo mi Sudu dokaze i detalje o tome. Mene interesuje drugo. Da li ste čuli za Boeing 707 ugandske kompanije, koji su avioni jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva prizemljili na aerodrom "Pleso" u Zagrebu, koji je prevezio oružje za hrvatske paravojne snage, a sredstva su prikupljena od nekog hrvatskog nacionalnog fonda u Torontu? Da li vam je to poznato? Pošto ste bili u Zagrebu? I da li vam je poznato da su hrvatske vojne formacije... paravojne, i snage MUP-a, gađali taj avion dok je bio na aerodromu da... sa pretpostavkom da unište dokaze i... sve ostalo? Da li znate nešto o tome?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, poznato mi je. Ne znam da li je bilo baš tako kako ste vi naveli. Ali, u dokumentima, koje sam ja koristio, pominje se taj avion, popularno prozvati "Kikaš" ili Boeing 707. O tome mislim da je upoznata i šira javnost.

Nisu mi poznati ti detalji koje ste vi kasnije naveli - ko je gađao i... i to. To mi nije poznato.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: U vašem nalazu ekspertskom, u paragrafu 23, upravo stoji ovaj detalj o kome sam ja govorio. Ne o gađanju, doduše. Ja raspolazem jednim drugim podatkom koji ćemo kad dođe vreme predočiti Sudu. Al' upravo o tome da se radi o transportu oružja koje je prikupilo društvo hrvatskih biznismena i intelektualaca u Torontu, koje broji 225 članova, a koji su inače članovi HDZ-a. Dobro. Da privodim kraju moje ispitivanje. Jednu stvar sam zaboravio da vas pitam, a stoji u vašem nalazu, meni jako bitna. U paragrafu 103 stoji da je evakuacija bolnice bila i bezbednosni problem. Mene interesuje, da li to znači da je onda u tom postupku evakuacije bolnice neophodno prisustvo organa bezbednostim - da obavi one radnje koje su u domenu njegovih ovlašćenja, propisanih pravnom regulativom koja je u tom trenutku važila? Da ne nabrajam sada koja?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da. U tom paragrafu stoji tako kako ste naveli da je, po meni, evakuacija bolnice bila i bezbednosni problem. I svakako, ukoliko je to bezbednosni problem, tu moraju da učestvuju i organi bezbednosti, sa onim ovlašćenjima koja imaju.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: I još samo dva pitanja za kraj, ako znate gospodine Forca. 1991. godine u vreme ovih dešavanja, ko je bio predsednik Predsedništva SFRJ? Odnosno, da li je to bio gospodin Stipe Mesić?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Da, to sam pretpostavljao da pitate. Da, on je ipak posle nekoliko pokušaja izabran za predsednika Predsedništva.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: I tu je bio, ako se ne varam, do 12. decembra 1991. godine? Da li znate njegovu izjavu u hrvatskom Saboru kakva je glasila, nakon što je prestalo da postoji Predsedništvo SFRJ? Da li se sećate te čuvene izjave?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: Pa ne bih se usudio da direktno govorim o izjavi. Znači, ne znam tačno kako... ne znam tačno kako glasi izjava gospodina Mesića o kojoj govorite.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ako ne znate, nije problem. Inače, prenela su je sva sredstva informisanja. Dokumentovaćemo i to. Ali izjava je da je svoj posao završio - Jugoslavije više nema. Je li sećate toga?

SVEDOK FORCA – ODGOVOR: U tom smislu, da.

TUŽILAC WEINER: Ulažem prigovor. Ulažem prigovor, časni Sude.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Časni Sude, nemam više pitanja.

SUDIJA PARKER: To je baš bilo efikasno, gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Povlačim prigovor.

SUDIJA PARKER: Hvala, gospodine Bulatoviću.

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Časni Sude, preostalo je samo dvadesetak minuta. Da li možemo danas da prekinemo sa radom i da nastavimo sutra ujutru?

SUDIJA PARKER: Da. Koliko mislite da će vam trebati vremena?

TUŽILAC WEINER: Nadam se da ću da završim u toku druge sednice.

SUDIJA PARKER: U toku druge sednice, da.

TUŽILAC WEINER: Ne planiram da ispitujem ceo dan.

SUDIJA PARKER: Da li bi onda bilo u redu da počemo u 9.30 časova, ako vas to neće ometati u vašem...?

TUŽILAC WEINER: To bi bilo sasvim u redu, časni Sude.

SUDIJA PARKER: U redu. Mislim da je ovo sada već treći put u skorije vreme da smo tako uradili, tako da većina ljudi već zna da mogu da se okoriste ovakvo situacijom. Dakle, sada prekidamo sa radom i nastavljamo ujutro u 9.30 časova, a završićemo sa ovim svedokom najkasnije do 13.45 časova. A to bi vama moglo da omogući gospodine Boroviću da imate poslednju sesiju za sebe, kako je to gospodin Weiner predvideo ili gospođa Tapušković.

